

Adolescent pohledem rodičů

Petra Zindlerová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Zindlerová**
Osobní číslo: **H11601**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Adolescent pohledem rodičů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti specifikace vývojového období adolescence, rodiny a komunikace v rodině.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANTIER, Edwige. Agresivita dětí. Praha: Portál, 2004 ISBN 80-7178-808-2.

TRÉLAŮN, Béatrice. Překonávání konfliktů v rodině. Praha: Portál, 2005 ISBN 80-7178-935-6.

ORVIN, George H. Dospívání, Praha: Grada Publishing, 2001 ISBN 80-247-0124-3.

FABER, Adele a Elaine MAZLISH. Jak mluvit, aby nás teenageři poslouchali, jak naslouchat, aby nám teenageři důvěřovali. Brno: Computer Press, 2007 ISBN 978-80-251-1514-5.

MACEK, Petr. Adolescence, Praha: Portál, 2003 ISBN 80-7178-747-7.

PRIMUSOVÁ, Hana a Ivana, VAJNEROVÁ. Jak chovat pubertáka, Praha: Ivo Železný, 2003 ISBN 80-237-3824-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Jurčíková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

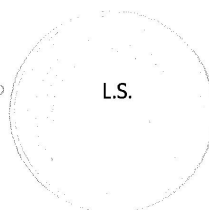
27. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2014

.....
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce popisuje charakteristiky, úskalí, možnosti a problémy jak vývojového období adolescenta, tak i rodiče. Popisuje obě vývojová období po stránce fyziologické i duševní. Zaobírá se komunikací, nedorozuměním a konflikty vzniklými mezi dospívajícími a rodiči. Většina autorů tvrdí, že období adolescence je nejnáročnějším obdobím plným změn, ke kterému je zapotřebí pochopení rodičů. Bakalářská práce se zaměřuje i na rodiče adolescentů, zda vývojové období dospívání je opravdu náročné pouze pro adolescenta. I rodiče prochází obdobím plným změn, u kterých by sami potřebovali pochopení svých dospívajících. Závěr bakalářské práce uvádí několik rad rodičům ke zlepšení pozitivního přístupu k dospívajícímu a pochopení, co adolescent od svých rodičů potřebuje, co dospívající na rodiči postrádá.

Klíčová slova:

vývoj, adolescent, rodič, rodina, komunikace, rada

ABSTRACT

This bachelor thesis describes characteristics, difficulties, possibilities and challenges of the developmental stage of the adolescent as well as of parents. It depicts the developmental periods, considering both the psychological and physiological points of view. It deals with the communication, the misunderstandings and the disputes among adolescents and their parents. The majority of experts considers adolescence to be the most difficult times since it is a period of changes, where full understanding of parents is needed. The bachelor thesis is focused on adolescent's parents as well, putting questions whether the developmental period is challenging solely for adolescent. It seems that even the parents are facing the times of changes where the sympathy of adolescents could be mutually beneficial. In the end of this thesis several parental advices are brought up. These might enhance positive approach to adolescents and deepen the understanding what adolescent really needs from their parents and what adolescent lacks of them.

Keywords:

development, adolescent, parent, family, communication, counseling

Ráda bych tímto upřímně poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Janě Jurčíkové za poskytnutí odborných rad, trpělivost, ochotu a vstřícný přístup.

Mé velké poděkování patří nejbližším členům mé rodiny, za jejich psychickou podporu, pomoc a povzbuzování během celého mého studia.

Motto

„Když mi bylo čtrnáct, byl můj otec tak hloupý, že jsem toho starého muže skoro nemohl vystát. Když mi bylo jednadvacet, ohromilo mě, kolik se toho starý pán naučil za pouhých sedm let“

(Mark Twain)

„Starí lidé věří všemu, lidé středního věku nedůvěřují ničemu, mladí lidé vědí všechno“

(Oscar Wilde)

„Chovej se ke svým rodičům tak, jak chceš, aby se tvé děti chovaly k tobě.“

(Ísokratés)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ADOLESCENCE	12
1.1 VYMEZENÍ ADOLESCENCE V RŮZNÝCH TEORIÍCH	13
1.2 VÝVOJOVÉ ZMĚNY	14
1.3 UTVÁŘENÍ IDENTITY	17
2 RODINA	19
2.1 RODIČE ADOLESCENTA	20
2.2 RODINA S ADOLESCENTNÍM ČLEMEM	22
2.3 RADY RODIČŮM S ADOLESCENTEM.....	23
3 KOMUNIKACE	25
3.1 KOMUNIKACE MEZI RODIČI A ADOLESCENTEM.....	26
3.2 RADY RODIČŮM V KOMUNIKACI S ADOLESCENTEM.....	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	31
4.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	31
4.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	31
4.3 TECHNIKA SBĚRU DAT	32
5 ANALÝZA DAT	33
6 INTERPRETACE DAT	50
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	58
SEZNAM TABULEK	59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	60
SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

Adolescence je určitým přechodným obdobím mezi dětstvím a dospělostí. Toto meziobdobí slouží k nalezení vlastních hodnot, postojů a chování, aby se lidé v dospělosti dokázali vyrovnat se dvěma základními atributy: se svobodou a s odpovědností.

Adolescence je vývojové období, ve kterém se dotváří identita, je to doba hledání sama sebe. Představy rodičů se v tomto období mohou výrazně lišit od představ jejich dětí, např. v tom jak budou trávit svůj volný čas, s kým se budou stýkat, jak se budou oblékat, ve způsobu komunikace.

Adolescent při svém vývoji reaguje jak na vnější, tak i na vnitřní prostředí. Pro zdárné zvládnutí tohoto bouřlivého období je pro dospívajícího jedince velmi důležitý vztah mezi rodiči navzájem. Pokud je vztah mezi rodiči narušený nebo není dostatečně pevný, s největší pravděpodobností se odrazí na dospívajícím jedinci. Pro zdravý vývoj dítěte je proto velmi důležité, aby rodiče při výchově dětí nevěnovali péči pouze svým dětem, ale nezapomínali také na sebe. Děti jednoho dne z domova odejdou a rodiče spolu zůstanou. Je třeba, aby rodiče chránili a pěstovali vlastní pevný vztah a tím v dospívajících dětech podporovali samostatnost, lásku, úctu nejen k nim, ale i pro jejich budoucí vztahy. Adolescent dospívá v okamžiku, kdy přestává být samostředný, kdy neupřednostňuje péči o sebe a své vlastní zájmy, ale naopak má potřebu se sám o někoho starat. Rodič má snahu adolescentovi pomoci zdárně projít tímto bouřlivým nelehkým obdobím. Je třeba porozumět jeho problémům a uvědomit si, že většina problémů, které adolescent prožívá, mohou být ukryty pod maskou jejich nesnesitelného a protestanského chování.

V teoretické části se zaměřujeme na vymezení pojmů adolescent, rodič a komunikace. V oblasti vymezení pojmu adolescence se zaměříme nejen na vývojové změny týkající se tohoto období, ale i na různá vymezení a teorie historiků i současných odborníků. V druhé kapitole a závěru teoretické části se snažíme popsat vzájemnou komunikaci a podat rodičům pár rad, jak dospívajícímu lépe porozumět.

Empirická část bude probíhat kvantitativním výzkumem formou dotazníku určeného rodičům dětí daného vývojového období. Pomocí zpracovaných dat budeme hledat odpovědi na výzkumné otázky, jejich potvrzení či vyvrácení. V němž hlavní výzkumnou otázkou bude, jak rodič na adolescenta pohlíží.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ADOLESCENCE

Období adolescence je ze všech vývojových období nejdramatičtější a nejzajímavější. Pohlavní dospívání a s ním spojené tělesné proměny samy o sobě stačí k vychýlení psychické rovnováhy. Přitom dochází ke spoustě dalších změn, se kterými se dospívající musí vyrovnat.

Pojem adolescence je odvozen z latinského „adolescere“, což znamená dospívat, dorůstat a mohutnět (Macek, 2003, s. 9). Časové vymezení adolescentního období se u různých autorů liší, jak z hlediska historického pohledu, tak i současné problematiky.

V době feudalismu bylo období dospívání posvěceno mečem. V období od 15 do 21 let byl chlapec brán jako dítě a meč směl mít zavěšen pouze na sedle u koně. V 15 letech byl pasován na panoše a ve věku 21 let byl královým mečem třikrát udeřen na ramena a prohlášen za plnoletého. Církev katolická dobu dospívání oslavovala obřadem biřmovacím, kdy biskup biřmovanci přidělil nové jméno, jako symbol počátku nového dospělého života. Středověk byl obdobím obřadů pro přijímání učedníků a tovaryšů do řemeslnických cechů. Tyto obřady byly provázeny násilím, týráním a mučením až do krve. Podle povahy práce se odlišovala i povaha mučení. Vstup do cechu znamenal svobodu společenskou, pohlavní i svobodu od rodiny. (Příhoda, 1967, s. 20 - 21)

Dle Kurice (Kuric, 2000, s. 112) období adolescence nelze jednoznačně časově vymezit, vymezuje jej ukončením pohlavního dospívání a nástupem dospělosti. Období adolescence bývá často u chlapců nazýváno mládenectvím nebo jinoštvím a u děvčat panenstvím (Příhoda, 1967, s. 10). Velkou roli v období dospívání dle Vágnerové (Vágnerová, 2000, s. 209) hrají genetické dispozice. Období adolescence uvádí od 11 let do dosažení dospělosti, tj. do 20 let.

Vývojové období mezi 15. a 20. rokem života, Pavel Říčan nazývá Vrcholem mládí. Období nazývá jako nejkrásnější, nejsvěžejší, nejbystřejší, ale také jako období těžké a plné rozporů (Říčan, 1989, s. 205).

Václav Příhoda (Příhoda, 1967, s. 138) nazývá adolescenci obdobím hebetickým, podle řecké bohyně Hébé, patronky mládí a krásy. Období vymezuje věkem 15 - 20 let, kdy fyzicky i psychicky dozrívá puberta, doladují se mužské i ženské somatické a fyziologické odlišnosti a mladý člověk vstupuje do společenského života. V závěru této části mladosti

člověk hledá zaměstnání ve své profesi, stává se nezávislým na vlastní rodině, zajímá se o zvláštnosti veřejného, kulturního a politického života, případně sám manželství uzavírá.

Podrobněji období adolescence vymežil Petr Macek v knize *Adolescence* (Macek, 2003, s. 10). Vývojové období rozdělil na 3 fáze: **časná adolescence**, která se nachází v časovém pásmu zhruba 10 (11) – 13 let (ve starší terminologii označována jako pubescence), **střední adolescence**, vymezena intervalem 14 – 16 let a **pozdní adolescence**, trvající od 17 do 20 let (i déle). Každá z těchto etap má své specifické charakteristiky, které utvrzují, jak markantní změny se během tohoto období odehrávají.

Z hlediska ontogeneze je pro období adolescence základním prvkem dokončení pohlavního dozrávání, fyzický, duševní rozvoj a sociální učení. Dotváří se i psychická stránka osobnosti, nastává rovnováha mezi vnitřním a vnějším světem. Adolescent dozrává v osobnost zařaditelnou mezi dospělé (Kuric, 2000, s. 112).

M. Vágnerová (Vágnerová, 2000, s. 278) obohacuje dané období dospívání o další významnou změnu pro adolescenta a tou je komunikace. Cizí dospělí začínají dospívajícímu v různých institucích vykat. Pro adolescenta je to známka, že už není brán jako dítě, ale jako dospělý.

Charakteristika období dospívání dle G. H. Orvina (Orvin, 2001, s. 14): „Období adolescence má pro dospívajícího v sobě něco vzrušujícího, leč svým způsobem i děsivého, neboť dotyčný najednou ztrácí pocit bezpečí a jistoty, jež mu vždy poskytovali a zajišťovali rodiče.“

1.1 Vymezení adolescence v různých teoriích

Změny během období dospívání, tělesné, psychické, ale i sociální popisuje a řeší řada teorií i dílčích psychologických koncepcí. Původně bylo na období adolescence pohlíženo jako na složité období plné konfliktů. Později bylo období adolescence vnímáno spíše jako období splnění vývojových úkolů, učení se novým rolím, utváření vlastní osobnosti. (Macek, 2003, s. 13)

Jednu z nejvýznamnějších teorií zabývajících se ontogenezí vytvořil Erik Homburger Erikson, psychoanalyticky orientovaný americký psycholog, žák Sigmunda Freuda. Jeho psychosociální teorie zohledňuje biologické, sociální i kulturní faktory. E. H. Erikson ontogenetický vývoj dělí do osmi stádií, v nichž každé stádium je charakteristické určitým

konfliktem a krizí. Aby byl jedinec dobře připraven pro řešení krizí v budoucnu, musí v každém stádiu určité krize vyřešit. Adolescentní období spadá do pátého vývojového stádia, jehož úkolem je hledání a utváření si vlastní identity (Říčan, 2010, s. 170). E. H. Erikson období adolescence nazývá obdobím psychosociálního moratoria, což znamená potřebu něco zastavit, něco zabrzdit (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 142).

Historiky bývá někdy za otce adolescence označován G. S. Hall, který vytvořil první ucelenou koncepci ve snaze o vysvětlení adolescentního období z hlediska vývoje. Ve své teorii rekapitulace se zmiňuje, že období dospívání je geneticky dáno, je neměnné a je tudíž třeba respektovat daný individuální vývoj. Adolescenci Hall přirovnává k německému hnutí, jež je charakteristické emocemi, zbrojením proti všemu, chtěním jít si vlastní cestou i za cenu nejvyšší bolesti. (Macek, 2003, s. 14)

Ch. R. Darwin přinesl nové pojetí vývoje, evoluční teorii, v níž definuje ovlivnitelnost jedince vnějším prostředím. Za základní znak vývoje považuje přirozený výběr, dědičnost a existenční boj. (Kuric, 2000, s. 23)

Petr Macek ve své knize *Adolescence* (Macek, 2003, s. 14 - 15) popisuje řadu vývojových teorií, mezi které patří originální koncept duševního vývoje člověka, Sigmunda Freuda a jeho vymezení adolescence jako období tzv. oidipovské situace. V ní dochází k potlačení ega a superega, a jedinec přechází ve zralého muže a ženu. Pro dospívajícího považuje v tomto období za důležité, vymanit se ze závislosti na rodičích. Macek také zmiňuje teorii separace Blose, ve které popisuje konfliktnost mezi rodičem a dítětem, provázející náladovostí, melancholií a narcismem. Za zcela normální a téměř i nutné považuje za takový projev, regresi dospívajícího. A pokud regrese nenastane, nemůže adolescent emocionálně dozrát.

1.2 Vývojové změny

Vývojové změny v období dospívání patří mezi nejvíce na pohled viditelné odlišnosti oproti dětství.

Dle Vágnerové (Vágnerová, 2000, s. 253) je vstupem do období adolescence pohlavní dozrávání. I Langmeier a Krejčířová (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 138) považují za základní v období dospívání změnu biologickou, v níž dochází k dovršení pohlavní zralosti a dokončení tělesného růstu.

Pavel Říčan (Říčan, 1989, s. 205) tvrdí, že vstup do adolescence je dozrávání jedince v muže a ženu.

Dá se tedy říci, že základní změnou pro období adolescence uváděnou většinou autorů, je změna hormonální. Kolem 8. roku věku dítěte se obvykle začíná hladina hormonů zvyšovat, zjevné pohlavní znaky se začínají objevovat obvykle kolem 12. roku věku dítěte. (Macek, 2003, s. 43)

Pohlavní dozrávání vnáší do života adolescenta nové vnitřní podněty a způsobuje jeho přecitlivělost na podněty z vnějšího okolí. Přecitlivělost dospívajících způsobuje citové konflikty. Adolescence se stává obdobím bouří, krizí a konfliktů (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 142).

Cole stanovil 8 nejdůležitějších bodů pro vývoj jedince v období dospívání.

- Celkové emocionální dozrávání (od destrukce citů k dosažení emocionální rovnováhy).
- Ustalování zájmů o druhé pohlaví (přechod od zájmu na stejné pohlaví k zájmu o pohlaví opačné).
- Dozrávání společenské (od nejistoty mezi vrstevníky po dosažení vnitřní jistoty).
- Vymanění se z domácího dohledu (spoléhání se na sebe samotného, místo opory rodičů).
- Dozrávání intelektu (od faktů k objasňování).
- Výběr povolání (zájem o výnosné povolání od atraktivního).
- Využívání volné času (zájem o pasivní pohlížení na hry místo aktivního zapojení).
- Filozofie člověka (zvýšený zájem o otázky od předešlé nevyhraněnosti)

(Kuric, 2000, s. 113 - 114).

Další významnou změnou v období dospívání je tělesný růst. Dle Langmeiera a Krejčířové (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 140) tělesný růst u dospívajících jedinců není rovnoměrný. Z počátku dospívání je růst dolních i horních končetin rychlejší než růst ostatních orgánů a tím dochází k tělesné nevyváženosti a pohybové neobratnosti. Dítě vypadá jako samá ruka a samá noha.

V pozdní adolescenci se již oproti končetinám zrychluje i růst trupu. Mohutní svalstvo, z chlapců se stávají muži a u děvčat se zvyrazňuje ženskost, především zvětšování ňader a boků. Chlapcům začínají růst vousy, kolem 16. roku pokročí mutace a z chraplavého hlasu se stane skřehotavý, který později asi tak o oktávu klesne. Pohyby končetin začínají být více v souladu, a co se týče růstu do výšky, průměrná výška chlapců v 18 letech je 178 cm a u děvčat 165 cm. (Říčan, 1989, s. 207)

Dle Langmeiera a Krejčířové (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 141) děvčata svůj růst do výšky končí příchodem menarché, tedy zahájením ovulace a s ní spojeného menstruačního cyklu. Se zráním pohlavním a tělesným probíhá současně i řada psychických změn – emoční labilita, nástup vyspělého způsobu myšlení.

Emoční labilita se týká spíše časně a střední adolescence a je ovlivněna více faktory. Nejen hormonálními změnami, ale také zvýšenou měrou egocentričnosti, vysokou potřebou sebehodnocení a velkou roli zde hraje zvýšená únavnost a apatičnost (Macek, 2003, s. 47).

V období pozdní adolescence začíná tato emoční labilita pomalu ustupovat a mladý člověk začíná být uvážlivější. Díky ustalování a dozrávání psychických procesů se adolescent začíná více soustředit na vědomé činnosti, ustaluje se jeho pozornost a v myšlení se projevuje dokonalá schopnost analýzy, důvtipu a logiky. O tom nás přesvědčuje snaha neustále vést rozumové spory, polemizovat, hájit své názory a logicky argumentovat. (Kuric, 2000, s. 114 - 115)

Významným emočním úkolem v období dospívání je uvolňování z nadměrné závislosti na rodičích. Jak snadno bude probíhat osamostatňování dítěte od rodiny, záleží na tom, jak hluboké a nekonfliktní vztahy s rodiči byly. Pokud se dospívajícímu nepodaří z přílišné závislosti na rodičích vymanit a alespoň z části přemístit svoji vazbu na vrstevníky, může dojít k různým obtížím. Adolescent může lásku k rodičům obrátit až v nenávist a pohrdání, kdy sám sobě a svým prudkým afektům nerozumí. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 149)

Adolescent se podle Campbella (Campbell, 1993, s. 24) svým chováním podobá dvouletému dítěti. Snaží se osamostatňovat, zkoumá okolní svět, ale v okamžiku ztráty sebedůvěry se vrací k rodičům energii opět načerpat.

Podle Kurice (Kuric, 2000, s. 122) jsou pro mladého člověka další významnou změnou sociální kontakty s dospělými i s vrstevníky. Podle jeho výzkumu mají adolescenti ve vztahu ke společnosti zpravidla problémy v těchto oblastech: vztahy s rodiči, vztahy s mladší a

starší generací, milostné vztahy, vztahy v kolektivu, vztahy se sourozenci, negativní chování k lidem vůbec, nemorálnost, špatný vztah k práci.

Dospívající člověk podle Vágnerové (Vágnerová, 2000, s. 274) vidí problémy všude. Zaujímá k nim výrazně kritický postoj a řešení problémů považuje za velmi obtížné. Adolescent nepřijímá automaticky to, co mu rodiče či společnost nabízí. Hodnoty a normy, které bude do budoucna akceptovat, si vybírá sám.

1.3 Utváření identity

Řada autorů považuje utváření identity právě v období adolescence za velmi důležité. Zvláště myšlenky Eriksona, které jsou nejznámější, tvrdí, že hledání identity v období dospívání je základním vývojovým úkolem adolescenta. Období dospívání popisuje jako vnitřní boj mezi potřebou integrace sebe samého a potřebou kladených požadavků společnosti. (Macek, 2003, s. 62 - 63)

Dle Říčana (Říčan, 2010, s. 170) definice identity, tak aby plně vyhovovala, neexistuje. Tvrdí, že by se slovo identita dalo definovat spíše jako někam vědomě patřit. Vědět kým doopravdy jsem, vědět co chci, znát své místo a poslání, vědět co dokážu a čemu věřím. Dospívající se při hledání vlastní identity často rozchází s názory a postoji, které si osvojil v dětství, a které převzal od svých rodičů. Často vede vnitřní konflikty, které mohou vyvrcholit v krizi identity (Říčan, 2010, s. 170 - 171).

Erikson (Erikson, 2002, s. 238) jako jedno z číhajících nebezpečí ve stádiu hledání identity vidí v difuznosti. Tvrdí, že pokud dospívající má pochybnosti o své sexuální identitě, jako častá reakce se odráží v delikvenci a psychotických poruchách. A i když jsou tyto poruchy léčeny, často vyvádí mladého jedince z rovnováhy jeho neschopnost usazení. Mladí lidé se tak ve snaze udržet si vlastní integritu, identifikují s hrdiny různých part, až vlastní identitu úplně ztrácejí.

Mladý člověk dle Vágnerové (Vágnerová, 2000, s. 263) při hledání vlastní identity prochází dvěma fázemi. První fází hledání vlastní identity je postupná stabilizace. Dospívající jedinec tím, že dosáhl určité samostatnosti, nemá už takovou potřebu demonstrativního jednání, ale přitom se ještě necítí na úplnou separaci od rodičů, dochází s rodiči k postupnému vyrovnání. Díky této fázi dochází k vytvoření nových pravidel soužití, nastává uklidnění a méně konfliktní rodinná atmosféra. V případě úplného ukončení separace ze závis-

losti na rodině, nastává druhá, poslední fáze hledání vlastní identity, fáze psychického osamostatňování.

G. H. Orvin ve své knize *Dospívání* (Orvin, 2001, s. 103 - 104) popisuje adolescenta a jeho změnu myšlení od konkrétního k abstraktnímu. V časně adolescenci dospívající jedinec vidí svět pouze bíle nebo černě. Nyní zjišťuje, že člověk, který pro něj byl dokonalý, má své chyby, a naopak u člověka, kterého považoval za ztělesnění všeho zlého, objevuje i světlé stránky.

Pro dospívajícího jedince je velmi důležitá láska a pochopení rodičů. V případě, že se dospívající necítí být rodiči milován nebo necítí pochopení svých rodičů, vzniká riziko, že adolescent bude pochopení a uznání hledat všude jinde, kde je to jen možné. (Orvin, 2001, s. 106) V důsledku toho, dítě podléhá vlivu vrstevníků, náboženským sektám a lidem, kteří jej zneužívají (Campbell, 1993, s. 26). E. Antier (Antier, 2004, s. 91 - 92) zmiňuje jako další riziko při odcizení s rodiči osamocení. Dospívající začnou být frustrováni, život v rodině jim začíná být lhostejný a uzavírají se sami do sebe.

Na dospívajícího číhá spousta nástrah. Pokud dospívajícímu dítěti rodina pomůže, bude s ním jednat tolerantně, s porozuměním, s respektem a zároveň pevně a rozhodně, lze předpokládat, že dospívající tímhle nelehkým obdobím projde úspěšně a naopak jej dále využije ke svému růstu.

2 RODINA

Když děti přijdou do období adolescence, je konec rodinnému klidu. Je to bolestná zkušenost téměř pro většinu matek i otců. Děti začnou být drzé, vzdorovité a rodiče se rázem pro své děti stávají nemoderními a mimo obraz. Příchodem daného období je jisté, že už se nikdy nevrátí to, co bývalo dřív. Je konec mazlení s roztomilým dítětem a čtení pohádek na dobrou noc. Až přejde období trvalé krize, je všechno pryč. V horším případě je konec definitivní, v lepším případě dochází k porozumění, partnerství, pomoci, vzájemnému respektu, náklonnosti a úctě. Přiblížíme si, co znamená pro rodiče období dospívání jejich dětí, čím jsou ovlivněni a čím si prochází.

Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 202) slovo rodina vysvětluje jako nejstarší společenskou instituci. „Ta plní funkci socializační, ekonomickou, sexuálně-reprodukční, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty, postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Současné pojetí chápe rodinu jako sociální skupinu nebo společenství žijící ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem.“

Rodina od pradávna nebyla vztahem pouze otce, matky a dětí. Prvotní forma lidské rodiny dle Wolfa (Wolf, 2004, s. 118) byla z hlediska fylogenetického vývoje skupinovým manželstvím. Teprve období starověké a středověké patriarchální rodiny, které se zakládalo na manželství jednoho muže s několika ženami, lze považovat za již typickou formu rodiny. V téměř miliardě rodin s vyznáváním islámu takový typ rodiny přetrvává stále. Kořeny současné monogamní rodiny, založené na manželství jednoho muže a jedné ženy, sahají přes prehistorické období epochy barbarství, kde byla uzavírána manželství dvojic muže a ženy na krátkou dobu podle potřeby, až do období starých Řeků, kde se monogamní manželství stalo právoplatným, sociálním a plnohodnotným. (Wolf, 2004, s. 119)

I postavení dítěte v rodině prošlo historickými změnami. Velkou změnou dochází v přístupu k dítěti. Dříve v zemědělských a řemeslnických rodinách bylo s dítětem počítáno hlavně jako s pracovní silou. V současné době hodnota dítěte v rodině vzrostla. Dítěti je podle Klapilové (Klapilová, 2000, s. 27-28) věnována rozsáhlá, zvláště materiální péče spojená s přípravou na budoucí povolání mimo rodinu. Rodina se pro dítě stala institucí ochrany před nebezpečím, nemocí, konfliktními situacemi, trestem a seberealizací.

Rodina z pohledu historie prošla významnou změnou také z hlediska stability. Dříve byla založena na tradicích, náboženských sankcích a ekonomické závislosti všech členů rodiny. Současná rodina je založena spíše na vnitřních stabilizačních hodnotách než na vnějších tlacích. Je založena na citové, ekonomické a sociální vyzrálosti manželů, což pro zachování rodiny není příliš stabilní.

2.1 Rodiče adolescenta

Věk rodičů, kteří vychovávají adolescentního jedince, se obvykle pohybuje v rozmezí 35 – 45 let. Tohle období z hlediska ontogenetického vývoje je autory popisováno různými způsoby. V Eriksonově teorii osmi věků člověka spadá období dospělosti do stadia generativity. Životním úkolem tohoto období je milovat, pracovat a nést odpovědnost za to, co člověk zplodil nebo sám porodil (Říčan, 2010, s. 172).

Jedinci středního věku jsou podle Kurice (Kuric, 2000, s. 142) v největším pracovním a nervovém životním vypětí z důvodu jejich odpovědného postavení ve společnosti. I když jsou obdařeni dynamickou životní energií, pod přemírou podléhajících starostí, neúspěchů a konfliktů dochází k sebeohrožování a v neposlední řadě také k ohrožení jejich rodin.

Období střední dospělosti je některými autory popisováno jako období krize středního věku. Střední věk se projevuje dvěma způsoby. Prvním je bilancování minulostí. Dochází k posuzování dosavadního života s dřívějšími ideály a jejich míru naplnění. Posuzování své profesní pozice, rodiny, dětí, svého zdraví a zevnějšku se svými vrstevníky. Druhým způsobem jsou pak představy o budoucnosti. Člověk hledá smysl života, hledá cíle, které by mohly být pro druhou polovinu života přijatelné. Uvědomuje si, že se nachází v období, kdy je poslední možnost něco změnit (Vágnerová, 2000, s. 376).

V období středního věku, kdy se rodiče sami nacházejí v těžkém a vyčerpávajícím období, dítě v adolescentním věku začíná výrazněji prosazovat své názory, cítí se být nezávislé, snaží se osamostatňovat a tím mezi rodiči a dětmi dochází ke zvýšenému napětí. Od rodičů se v tomto období očekává mistrovská výchova a velká schopnost empatie. (Kuric, 2000, s. 43)

Aby rodiče zvládli překonat tohle nelehké vývojového období svých dětí, neměli by zapomínat ani sami na sebe. Spousta rodičů je natolik svojí rodičovskou rolí pohlcena, že často na sebe a své partnery zapomíná. Děti si obvykle přejí, aby rodiče byli k sobě loajální

a rodina držela pohromadě. K tomu aby se dítě cítilo v bezpečí, je ale třeba, aby rodiče měli zájem také jeden o druhého. „Žádné manželství není procházkou růžovým sadem, ale nějaká růže občas neuškodí.“ (Orvin, 2001, s. 24) Pokud rodiče veškerou lásku a starostlivost směřují pouze k dítěti, bude obtížnější pro dítě je opustit a obtížnější pro ně bude cesta k samostatnosti. Proto, pokud rodiče nesoustředí lásku pouze na děti, ale také na sebe, podporují tím v dětech nejen jejich samostatnost, ale vytváří tím v rodině flexibilní atmosféru pro snazší řešení problémů, které jsou právě pro toto období tak typické (Orvin, 2001, s. 25).

Rodiče se při výchově adolescenta ocitají v situaci, kdy se jim jejich vlastní doba dospívání odráží jako zrcadlo (Sleight, 2008, s. 13).

Jakým způsobem rodiče ke svým dětem přistupují a jakým způsobem své děti vychovávají, je ovlivněno několika faktory. Přístup rodiče k dítěti je ovlivněn nejen geneticky, ale i prostředím a výchovou z období vlastního dětství, kterou mají rodiče přirozený sklon do vztahu ke svým dětem přenášet. Rodiče, kteří vyrůstali v prostředí, ve kterém nebyly city povoleny, mohou mít problém s vyjadřováním citů také ke svým dětem. Rodič tak není zvyklý otevřeně dávat najevo lásku, hněv, smutek nebo strach. Dalším faktorem, který ovlivňuje přístup rodičů k dětem, jsou nenaplněné sny rodičů. Rodiče často mají tendenci své děti nutit k uspokojování svého nedosaženého snu. Zvláště pak v období adolescence může díky tomuto nátlaku docházet mezi rodiči a dětmi ke zvýšenému napětí. Každodenní stresy jsou dalším faktorem ovlivňujícím přístup k dítěti. Na rodiče je den co den kladeno velké množství požadavků a povinností, přes které jim na děti zbývá jen velmi málo času a trpělivosti (Orvin, 2001, s. 34 - 37).

Campbell (Campbell, 1993, s. 7) tyto faktory dále rozšířil. Tvrdí, že nejběžnější chybou, které se rodiče dopouštějí, je to, že se na dospívající mládež dívají jako na dospělé. Přehlížejí jejich dětskou potřebu cítit, že jsou jimi milováni a že o ně mají rodiče zájem. Campbell trdíl, že pevný základ mezi rodičem a dítětem tvoří láska bez podmínek. Jen taková láska může předejít potížím jako je strach, zda ho rodiče vůbec chtějí, vina, nejistota nebo vzdor. Další chybou rodičů, kterou Campbell uvádí je výměna rolí. Zejména rozvedení nebo ovdovělí rodiče vychovávající dospívajícího sami a trpící pocitem samoty, si ze svých dětí dělají důvěrníky. Dle Campbella (Campbell, 1993, s. 18) se pravý rodič o citové potřebě svého dítěte stará a ne naopak, kdy si na své osamění, depresi a neštěstí dítěti stěžuje. To není správné rodičovství.

2.2 Rodina s adolescentním členem

Rodina z hlediska historie neustále prochází určitými proměnami. Jednou z proměn současné rodiny jsou proměny sociálních rolí rodičů. Došlo ke ztrátě dřívějšího mocenského postavení mužů a ženy, v důsledku toho některá práva a povinnosti náležející mužům zase získaly. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 81) Vztah mezi rodiči a dětmi se oproti minulosti pohybuje spíše v rovině přátelství než v rovině podřízenosti a autority. Tělesné tresty, rozkazy a další tradiční výchovné metody ustupují do pozadí a jsou nahrazovány spíše výměnou názorů, diskusí a přesvědčováním (Bauerová, Bártová, 1987, cit. podle Kraus, Poláčková, 2001, s. 81).

Nároky a požadavky na rodinu, jenž v dnešní době stále rostou, mají dle Krause (Kraus, 2008, s. 81) za následek jejich nedostatečné plnění. Jako základní funkce uvádí, biologicko - reprodukční, sociálně - ekonomickou, ochrannou, výchovně - emocionální a vytváření prostoru pro relaxaci a zábavu.

G. H. Orvin (Orvin, 2001, s. 22) zmiňuje, že rodina ať s jedním rodičem, oběma rodiči, nevlastní rodina nebo rodina široká, má tři důležité funkce. „Starat se o tělesné potřeby svých členů, např. jídlo, přístřeší, ochrana“, „Vést dítě k samostatnosti“ a „Pečovat o osobnostní rozvoj rodičů.“

Vzhledem k tomu, že doposud ve školách ani mimo ni neexistuje učení rodinné výchovy, uplatňují se vědomě či podvědomě vzory rodinného chování od svých rodičů (Wolf, 2004, s. 121). Oba rodiče se pro dospívajícího stávají představiteli budoucích partnerských vztahů, které dítě sleduje, učí se tomu, jak vztah vypadá, jaká jsou pravidla pro fungování a jak se řeší konflikty. Úplná harmonická rodina tak může dospívajícímu ulehčit jeho orientaci ve světě dospělých i v jeho budoucím partnerském životě. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82)

Adolescent je však k chování, názorům a celkovému stylu života rodičů kritický. Chování rodičů porovnává s ideálem, který si vytvořil. Adolescent se v rodině zbavuje degradující role dítěte. Získává roli dospělého syna či dospělé dcery se všemi právy, ale přitom s minimem povinností. Adolescenti odmítají nerozhodnost a slabost svých rodičů, naopak hledají dospělého, který je bude brát vážně, jako stejně rovného. Potřebují někoho, kdo by jim naslouchal a upravoval jejich názory. Domov dospívající jedinci berou jako samozřej-

mý zdroj pohodlí a služeb. Z důvodu svého adolescentního egocentrismu často potřeby svých rodičů neberou ani v úvahu (Vágnerová, 2000, s. 279 - 283).

I přes svou touhu po emancipaci, přes kritizování rodičů a drzé odmlouvání si dospívající dle Langmeiera a Krejčířové (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 150) udržují k rodičům pozitivní vztah. Mění se spíše vnější způsoby chování, základní hodnoty a morální postoje přejaté z rodiny si však ponechávají.

2.3 Rady rodičům s adolescentem

G. H. Orvin (Orvin, 2001, s. 48 - 49) uvádí šest rad rodičům, jak lépe svým dospívajícím dětem porozumět.

- komunikace – Každý člen rodiny má právo vyjadřovat své názory, představy a pocity.
- rozdělení vedoucích rolí rodičů – Musí být jasně definováno, zda vůdcem rodiny je matka či otec.
- disciplína – Mělo by být jasně poznat, že rodinu svojí autoritou řídí rodiče.
- respekt k druhým – Jedinečná příležitost pro rodiče být dětem dobrým vzorem a předvést jim, jak správně se k sobě chovat s respektem a s úctou. Pokud si rodiče neváží jeden druhého, děti se nenaučí sebeúctě.
- milovat jeden druhého – Každý člověk potřebuje cítit, že je milován, že pro někoho něco znamená a u dospívajících to platí dvojnásob.
- nepřekročit hranice, které oddělují rodičovství od přátelství – Děti mohou mít spousty přátel, ale jen jednu matku a jednoho otce.

G. Chapman (Chapman, 2003, s. 117 - 123) ve své knize Dospívající a pět jazyků lásky se taktéž snaží rodičům podat pomocnou ruku. Tvrdí, že jako první je potřeba umět si poradit s vlastním hněvem. Když rodič nezvládá svůj hněv, je lépe raději opustit místnost, jít se projít na čerstvý vzduch a následně s chladnou hlavou si po chvíli opět promluvit. Navrhuje také člena rodiny zapojit do rozhovoru. Předložit dospívajícímu danou záležitost ke zvážení a posléze k diskusi.

J. Townsend (Townsend, 2009, s. 127 - 234) se zaměřuje na nejčastější problémy s adolescenty a na postupy jejich řešení. Celkem popisuje a řeší dvacet oblastí konfliktních

situací přes agresivní chování, domácí práce, neúctu, lhaní, sex až po útky z domova. V praktické části v dotazníku se zaměřujeme mimo jiné také na oblast počítače, který je v textu J. Townsenda taktéž zahrnut. J. Townsed tvrdí, že nejprve je potřeba zjistit důležitost internetu v životě dospívajícího, které internetové stránky jej zajímají, motivují, lákají a pomoci mu v oblasti jeho slabých a zranitelných místech. Pokud dospívající navštěvuje stránky s nevhodným materiálem je možnost tyto stránky buď filtrem omezit, nebo zablokovat a pomocí vhodného software dospívajícího monitorovat. Je důležité, aby dospívající žil s členy rodiny a kamarády spíše v reálném světě než ve fascinujícím světě kyberprostoru. Doporučuje rodičům určit dospívajícímu dobu a délku pobytu online. Internet má být výsada, nikoliv potřeba.

I když největší břímě během dospívání leží na bedrech dospívajícího, čelit těmto problémům musí i jejich rodiče. Rodiče čelí obtížím svým vlastním i problémům svého skoro dospělého potomka. Každý se snaží pochopit adolescenta, ale snaží se někdo pochopit i rodiče? Snad jejich dospívající dítě? Okolí? Jistě ne. Přitom procesy a změny, ke kterým dochází u rodičů, nejsou o nic méně významné než ty, ke kterým dochází u adolescenta.

3 KOMUNIKACE

Komunikace posiluje, ale i tlumí emoce. Dokáže provokovat, pobavit, motivovat, ale i odradit druhého v jeho jednání. Komunikace dokáže přesvědčit o pravdě, ale i věrohodně šířit lži. Potřeba komunikovat, dělit se a sdílet zážitky je jedna ze základních potřeb člověka, která může být naplněna nebo také neuspokojena.

Dnešní slovníky komunikaci definují jako proudění informací od zdroje – komunikátora, k příjemci – komunikantovi jako přenos nebo vytváření si znalostí (Vybíral, 2000, s. 17).

Komunikace člověku umožňuje překonávat izolovanost a časoprostorovou distanci. Je prostředkem oživení si minulých zkušeností a plánování si činností do budoucna. (Keller, 1992 cit. podle Kraus, 2008, s. 120)

Profesor Lévi-Strauss uvádí pro lidskou společnost tři nejdůležitější komunikační systémy, a to příbuzenský, ekonomický a lingvistický. Pravděpodobně nejstarší komunikační systém je systém příbuzenský, který zajišťuje pro společnost to nejpodstatnější. Zajišťuje vzájemnou interakci mezi mužem a ženou, jenž je zodpovědná za lidskou reprodukci, za vznik rodiny a pokračování lidské existence. Ekonomický systém již od počátku pravěku až dodnes zajišťuje jakoukoliv směnu a výměnu služeb, výrobků, potravin, peněz, ale i duchovních nebo hmotných hodnot a cenností. Třetím nejdůležitějším komunikačním systémem je systém lingvistický, který tuto výměnu informací uskutečňuje pomocí slov, symbolů, znaků, jazyků a řeči. (Wolf, 2004, s. 84)

Zbyněk Vybíral ve své knize Psychologie lidské komunikace (Vybíral, 2000, s. 23) popisuje čtyři hlavní funkce lidského komunikování. Jsou to funkce informativní (předat zprávu), instruktážní (navést, naučit, zasvětit), persuasivní (ovlivnit, zmanipulovat) a zábavní (rozveselit sebe i druhého).

Podle Krause (Kraus, 2008, s. 120) se předávání informací označuje jako komunikační kanál, v němž se často objevují určité bariéry. Na straně komunikátora je častým problémem špatná výslovnost, příliš tichý hlas, různé předsudky nebo neznalost posluchačů či prostředí. Bariérou na straně komunikanta může být nedoslýchavost, nepozornost, nedůvěra, únava nebo špatný zdravotní stav. Kromě uvedených bariér, komunikaci také ovlivňují a často i komplikují šumy a rušivé vlivy v prostředí, jako je například hluk.

V komunikaci používáme dva způsoby projevu, a to verbální a neverbální. Verbálním projevem rozumíme dorozumívání se jedné, dvou a více osob pomocí jazyka. Dorozumívání jednoho člověka se rozumí vnitřní řeč k sobě samému neboli samomluva, ale také mluvení na telefonní záznamník, diktafon či e-mailovou schránku. (Vybíral, 2005, s. 106)

Neverbální komunikací se rozumí komunikace beze slov. Probíhá prostřednictvím výrazu obličeje, pohledu, pohybů očí, způsobu držení těla, rychlostí a hlasitostí řeči, ale i druhem oděvu a jeho barevností. (DeVito, 2001, s. 125)

Alena Vališová (Vališová, 2008, s. 72) uvádí jako nejdůležitější formu neverbální komunikace řeč očí. Oči jsou prvním místem, kterému při setkání s druhým věnujeme největší pozornost, oční kontakt se často stává prvním nástrojem ve vzájemných vztazích.

Současná doba je charakteristická svým mohutným rozvojem informačního počítačového systému, internetovým elektronickým komunikováním. Wolf (Wolf, 2004, s. 84) dokonce uvažuje o nazvání současné doby počítačovým věkem, věkem umělé inteligence či věkem vědeckých informací. Všeobecná počítačová gramotnost je pro rozvoj lidstva nezbytným předpokladem stejně jako znalost čtení, psaní či počítání. Lidské myšlení je původně tvůrčí a geometrické. Počítačový způsob zpracování informací je přitom založen na zcela odlišné formě zpracování informací, než je pro lidský mozek typické, a to na algebraickém myšlení. Neustálá práce s počítačem vede k zanedbání rozvoje paměťových schopností lidského mozku. Vede ke snižování tvořivé práce, tím i přirozeného myšlení.

Internetové komunikování má své přednosti, ale i svá ohrožení. Předností je rychlost předávat data, získávat informace, dělit se o poznání a sdílet je. Vystavování lidské psychiky virtuální realitě má ale i svá velká rizika. Analýzou neblahého vlivu byl podle Vybírala (Vybíral, 2000, s. 151 - 154) zjištěn dopad na kvalitu řeči, na ochuzení slovní zásoby, roztěkanosti, již zmíněnou ztrátu originality myšlení, dopad na zdravotní a psychický stav, narušena je i emoční stabilita, vyšší sklon k agresivnímu chování a velkým nebezpečím je hrozba ze závislosti.

3.1 Komunikace mezi rodiči a adolescentem

Komunikace dospívajícího s dospělým bývá typická zvýšeným napětím a vzájemným neporozuměním. Dospívající chce být brán za rovnocenného partnera, a pokud tomu tak není, odmítá komunikovat a provokuje. Dospívající má v komunikaci s rodiči neustále

sklon argumentovat, omílat určitá tvrzení stále dokola, projevuje neochotu rodičům naslouchat a o jejich názorech tvrdí, že jsou zastaralé a hloupé. A přitom jsou dospívající přecitlivělí a vztahovační. Rodiče často těmto emočním výkyvům adolescenta ještě přispívají svou únavou a netrpělivostí. Komunikaci vedou autoritativním přístupem, který ovšem akorát napomáhá posílení negativismu a pocitu ublíženosti. (Vágnerová, 2000, s. 231)

V komunikaci s dospívajícím se často rodičům stává, že neuvědoměle napodobují způsoby jeho vyjadřování. Formou ozvěny rodiče reprodukují jeho okamžité, prudké a proměnlivé reakce a stejně tak jako adolescenti se vyhýbají obtížným situacím. Rodiče mají tendenci s dospívajícím komunikovat stále jako s dítětem, na což jsou adolescenti velmi citliví. Dospívající se zmítají mezi přáním být s rodiči a přitom se od nich vzdálit, přáním podobat se jim a přitom se od nich lišit, mezi obavou a přitom přáním s nimi mluvit. (Godetová, 2001, s. 22 - 39)

Příklad komunikace. Čtrnáctiletý syn je ve svém pokoji, píše domácí úkoly a přitom poslouchá svoji oblíbenou hudbu. Devítiletá dcera se právě vrátila domů z gymnastiky. Matka a otec jsou po náročném pracovním dni unaveni. Matka v kuchyni vaří večeři a otec v koupelně spravuje kapající kohoutek. Z této rodinné pohody se rázem stává film.

Dcera vchází do bratrova pokoje a povídá mu: „Vypni tu muziku, nemůžu kvůli tomu rámsu psát úkoly.“

Syn odpovídá: „Ty drzá káčo, moc by tě obtěžovalo, kdybys nejdřív zaklepala?“

Dcera začne křičet: „Jestli okamžitě neztišíš tu hroznou hudbu, řeknu to tátovi!“

Matka zaslechne hádku a přichází: „Co se zase děje? Co jsem komu udělala, že mám takové děti? Ani na chvíli si nemůžu odpočinout? Ty okamžitě ztiš tu příšernou hudbu! Katka je alespoň ohleduplná!“

Otec v koupelně odhazuje náradí a zasahuje: „Opět to začíná jako včera večer! Ani jeden to nemáte v hlavě v pořádku!“ Synovi vypne hudbu, dceru popadne pevně za ruku a odvede ji do svého pokoje a přikáže ji, ať okamžitě přestane brečet.

Jaká je po vzniklé situaci reakce všech členů? Dcera v pokoji vzlyká. Syn si opět pustil muziku, jen trochu ubral hlasitost. Matka si při vaření stále stěžuje na své děti co pro ně dělá a jak ji to vrací. Otec ztratil zájem o spravování, sedí na židli a tiše zuří. (Trélaün, 2005, s. 18)

Uvedeme si další různé přístupy mezi rodičem a adolescentem.

Rodič: „Chci, abys vypnul počítač a šel si psát domácí úkoly. Nevlákej se a běž!“

Dospívající: „Nechce se mi, udělám si je, až se mi bude chtít.“

Rodič: „Varuji tě, jestli se budeš dál stýkat s tou bandou, tak budeš v pěkném průšvih!“

Dospívající: „A co je skvělého na tvých kámoších? Říkej si, co chceš, já vím, co dělám!“

Rodič: „Prosila jsem tě o pomoc jen s jednou malinkou věcí a ani to nejsi schopný udělat.“

Dospívající: „No tak jsem zkažené dítě, no a co! Jakého sis mě udělala, takový jsem!“ (Faber, Mazlish, 2007, s. 41 - 42)

Mnohdy, když se rodič snaží se svým dospívajícím dítětem komunikovat, dospívající se tváří, že rodiče vůbec neslyší, i když se mu z půl metru snaží dívat přímo do očí. Dospívající nasadí ještě otrávenější výraz, něco zamrčí a raději se vzdaluje do svého pokoje. Někdy dospívající použije i drsnější variantu komunikace, při níž rodič z mrčení a výrazu tváře rozpozná i sprostá slova. (Primusová, Vajnerová, 2003, s. 56 - 57)

Jakmile se dítě narodí, dokáže své rodiče úplně vyvést z míry, když z ničeho nic zrudne a na celé kolo se rozeřve. Rodiče zkouší všechno, dudlík, čistou plenku, laskání, jen aby zjistili, proč dítě křičí. Dítě se tím křikem snaží rodičům něco říct. O dvanáct let později dítě opět rudne, ale už umí mluvit a jeho ústa vykřikují slova „Vy vůbec nic nechápete!“, „Vy ničemu nerozumíte!“ „Vy jste z jiného světa!“.

3.2 Rady rodičům v komunikaci s adolescentem

Carr-Gregg, Shale (Carr-Gregg, Shale, 2010, s. 115 - 120) ve své knize Pubertáči a adolescenti popisují návod, jak pomoci rodičům navázat a zlepšit komunikaci s dospívajícími. Jako nejdůležitější připomínají rodičům, že s dítětem se má začít komunikovat již od narození. Tím si rodiče zajistí cestu k příjemněji prožitým chvílím v dospívání.

- Pokud rodiče chtějí udržet komunikaci s dospívajícím, je třeba si při konfliktu zachovat chladnou hlavu. Když rodiče při slovní výměně s dospívajícím ztratí rovnováhu, je třeba si najít čas i na omluvu.

- Po vychladnutí, je dobré si o všem znovu v klidu promluvit, nepodporovat negativní atmosféru, nenechávat záležitosti nevyřešené.
- V konfliktu s dospívajícím je třeba si uvědomit, že nejde o vítězství. V důležitých záležitostech by si rodiče měli stát na svém, ale v nepodstatných věcech mohou občas i ustoupit.
- Rodiče musí mít na paměti, že sdělení nevyplývá jen ze slov, ale z celkového postoje a nezapomínat, že v komunikaci je velmi důležitý také tón hlasu a výraz tváře.
- Je třeba se naučit odolávat pokušení začít křičet, kázat a sekýrovat. Je lépe někdy mluvit méně, nebo ještě lépe, neříkat nic.
- Skvělým nástrojem je humor. Spíše než sarkasmu je lepší se raději držet optimistického humoru.
- Rodiče by se měli vyvarovat také vyčítání povahových nedostatků, urážek, obviňování a shazování. Jakmile s tím začnou, dospívající spustí obrannou reakci a je po komunikaci.
- Doporučuje se všechno nekomentovat a maličkosti přecházet, šetřit si energii na hádání o důležitějších věcech.
- Rodiče by neměli sami sebe zahánět do kouta a měli by se raději vyhnout konfrontaci a ultimátům. Buď je dospívající vezme za slovo a rodiče pak mohou mít potíže nebo budou muset z přílišných unáhlených požadavků ustoupit a ztratí důvěryhodnost.
- Pro dospívajícího člověka je jednou z nejdůležitějších věcí pochvala. Spíše než dospívajícímu připomínat jeho chyby z minulosti je lépe nepromeškat žádnou příležitost jej pochválit.

Dospívající často svým chováním přivedou rodiče do situace, kdy řeknou něco, co často ani nemyslí vážně. Pokud tato situace nastane, je třeba si ji vyjasnit. Nejdůležitější je dospívajícího ujistit, že si ho rodiče váží a že ho milují. Pokud je toto ujištění všem jasné, zůstává základní pouto mezi rodiči a adolescenty neporušené.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

V praktické části bakalářské práce bude provedena analýza výzkumu v oblasti rodičů adolescentních dětí. Jak jsme se již zmínili v teoretické části, období adolescence je obdobím, kdy konflikty a nedorozumění mezi rodiči a dospívajícími vzrůstá na intenzitě. Tyto konflikty však mohou vznikat z různých příčin. Výzkum na téma „Adolescent pohledem rodičů“ byl zahájen v únoru roku 2014. Pro zpracování bakalářské práce na danou problematiku jsme použili metodu kvantitativního výzkumu, a to formou dotazníkového šetření. K distribuci dotazníků jsme využili internetovou stránku společnosti survio. Prostřednictvím e-mailové pozvánky byl do sociálních sítí dán na dotazník odkaz. Výhodou takto provedené propagace je možnost získání většího počtu respondentů. Sběr dat probíhal v období 27.2.2014 – 1.4.2014. Na dotazník odpovědělo celkem 104 respondentů. Data poté byla sečtena a pomocí počítačového programu MS Excel vyhodnocena.

4.1 Vymezení výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka – Jak rodiče na adolescenta pohlížejí?

Díličí výzkumné otázky:

VO 1 – Jakým způsobem rodiče se svými dospívajícími komunikují?

VO 2 – Jak komunikaci ovlivňuje internet?

VO 3 – Které překážky v komunikaci s adolescenty považují rodiče za stěžejní?

VO 4 – Jak se rodiče svým dospívajícím dětem věnují?

VO 5 – Jak rodiče reagují na vzniklé konflikty s adolescenty?

4.2 Vymezení výzkumných cílů

Hlavním výzkumným cílem bude zjistit, jak rodiče na adolescenty pohlížejí, jak k adolescentům přistupují.

Díličím výzkumným cílem budou poznatky o rodičích, o vymezení negativních faktorů, které ovlivňují rodiče v komunikaci s adolescenty, o důvěře dospívajícího k rodiči a o zjištění řešení vzniklých konfliktních situací. Získané informace budou sloužit rodičům k pochopení situace, jak přístup k dospívajícímu zlepšit.

4.3 Technika sběru dat

Při sestavování dotazníku jsme si stanovili cíl, pro něž má být otázka určena. Sestavili jsme si, co nás zajímá a co chceme zjistit. Jedná se o vytvoření obsahových, čili výsledkových položek. Při sestavování dotazníku jsme se řídili doporučeními podle Gavory. (Gavora, 2000, s. 99 - 108) Dotazník jsme sestavovali tak, aby nebyl příliš dlouhý a jednotlivé položky byly srozumitelné a jasné. Před rozesláním byl dotazník přezkoušen předvýzkumem formou interview. Dotazník byl předložen rodinným přátelům za účelem zjištění, zda všem otázkám v dotazníku rozumí. Poté byl dotazník rozeslán.

V dotazníku bylo uvedeno celkem 18 otázek, které byly rozděleny do 4 oblastí:

- Styl komunikace
- Překážky v komunikaci
- Vstřícnost rodičů k dospívajícím
- Konflikt a způsob řešení

Převážná část otázek je strukturovaných nebo-li uzavřených. Znamená to, že si rodiče z uvedených možností vybírají jen jednu odpověď. U jedné otázky mají rodiče možnost výběru z více variant. V dotazníku jsme použili i polouzavřené otázky, které nabízely jak pevnou alternativu, tak i možnost odpovědi otevřené. V případě, že se respondent neztožnil s žádnou z nabízených odpovědí, měl možnost napsat svoji vlastní odpověď.

5 ANALÝZA DAT

V této kapitole bakalářské práce bude provedena podrobná analýza údajů, které byly pomocí dotazníkového šetření zjištěny. Po dokončení sběru dat bylo z celkového součtu jednotlivých odpovědí provedeno vyhodnocení. Pro snadnější orientaci jsou některé výsledky dotazníkového šetření znázorněny graficky, pomocí výsečových grafů.

Jako první otázka, která bude podrobena analýze, je otázka: „**Kolik je Vám let?**“ Důvodem zařazení této otázky bylo zjištění, zda věk rodičů vychovávající adolescentní dítě opravdu spadá do vývojového období středního věku, jak je uvedeno v teoretické části.

Tabulka 1: Věk respondentů

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
méně než 35 let	8	7,69 %
35 - 45 let	84	80,77 %
46 a více let	12	11,54 %

Na dotazník odpovědělo 104 respondentů. Jak je z tabulky (Tab. 1) patrné, největší počet respondentů odpovědělo pro věk rodičů vychovávajících adolescentního potomka v rozmezí 35 – 45 let. 12 respondentů se ztotožnilo s odpovědí pro věk 46 a více a 8 respondentů pro věk méně než 35 let. Výsledkem odpovědí na první otázku lze jen potvrdit, jak je již zmíněno v teoretické části, že věk rodičů vychovávajících adolescentní dítě se pohybuje v rozmezí 35 – 45 let věku rodiče, což z celkového počtu 104 respondentů činí 80,77 %.

Další otázkou v dotazníku byla: „**V kolik hodin se nejčastěji vracíte ze zaměstnání?**“ Záměrem zařazení této otázky byla snaha o zjištění pracovní vytíženosti rodičů.

V tabulce (Tab. 2) jsou zobrazeny nabídnuté odpovědi včetně počtu vybraných možností. Na dotazník odpovědělo 77 rodičů, kteří se ze zaměstnání vrací v rozmezí 15. – 17. hodiny. 17 rodičů se denně ze zaměstnání vrací nejdříve po 17. hodině a 10 rodičů domů přichází již po 14. hodině.

Tabulka 2: Pracovní vyčerpání respondentů

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
mezi 14. – 15. hod.	10	9,62 %
mezi 15. – 17. hod.	77	74,04 %
nejdříve po 17. hod.	17	16,35 %

Dříve byla práce na poli, pásli se dobytek, nebyly pračky, myčky a přesto se rodina o plnění domácích prací mezi všechny členy domácnosti dělila. V současné době není tolik pracovních povinností kolem hospodářství a je spousta moderních vymožeností, které práci v domácnosti usnadňují. Dalo by se tedy konstatovat, že ve srovnání s fungováním dřívějších rodin má současná rodina více prostoru ke společně tráveným chvílím. Velký a podstatný rozdíl je ve výchovném stylu rodičů a tudíž v přístupu dítěte k práci. Dříve panovala autorita a děti museli pomáhat. Nyní panuje demokracie a děti diskutují a z prací si vybírají. I když dříve bylo více pracovních povinností nebyl na ně rodič sám. V současné době je sice méně pracovních povinností, ale než aby se rodič s dítětem přel, udělá si často práci sám. Z procentuálního podílu 74,04 % návratu rodičů ze zaměstnání v rozmezí 15. – 17. hodiny lze předpokládat únavu rodičů, jejich vyčerpání a nervozitu z dalšího plnění domácích povinností a o nic méně trpělivosti pro věnování se dospívajícímu dítěti.

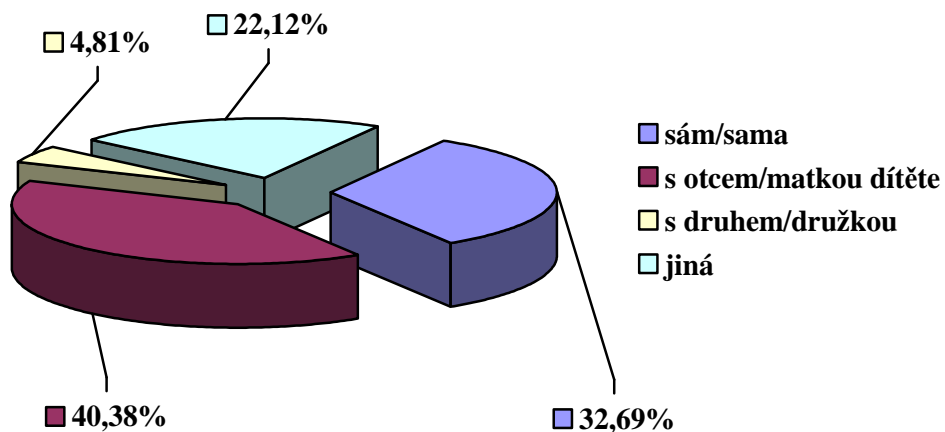
Třetí otázkou v dotazníku, s názvem: “**V současné době adolescenta vychováváte?**“ byla snaha zjistit, zda v přístupu k dítěti, v otevřenosti komunikace je rozdíl v případě, že adolescentní dítě vychovávají rodiče spolu s partnerem. Rozdíl v případě, že je rodič na výchovu adolescenta sám, nebo když je dospívající vychováván například spolu s babičkou. Pokud se rodiče v této otázce neztotožnili s žádným výběrem pro „svou“ odpověď, měli možnost volby jiné odpovědi, kterou mohli uvést.

Jak je z tabulky (Tab. 3) patrné, největší počet 42 respondentů odpovědělo, že adolescentní dítě vychovává s otcem či matkou dítěte. 34 respondentů vychovává dospívajícího sám a 28 respondentů adolescenta vychovává jiným způsobem, než je výše uvedeno.

Tabulka 3: Výchova adolescenta v domácnosti

odpověď	počet odpovědí
sám/sama	34
s otcem/matkou dítěte	42
s druhem/družkou	5
jiná	23

Ve volbě jiné odpovědi rodiče odpovídali různými způsoby. Nejčastější odpovědí byla výchova dospívajícího ve vícegeneračních domech spolu s babičkou, dědou a také se sestrou či bratrem a jejich rodinami. Zajímavé odpovědi byly také ve výchově adolescenta společně s přítelem i bývalým manželem (otcem dítěte) buď skrz střídavou péči dítěte nebo nehody ohledně majetkového vypořádání. Je poněkud udivující rozdíl mezi rodiči vychovávajícími dospívajícího s otcem či matkou dítěte a rodiči vychovávajícími dospívajícího sami. Rozdíl je v pouhých 8 odpovědích, což činí 7,69 %. Období středního věku, jak je zmíněno v teoretické části, je provázáno krizí středního věku, která právě může poznamenat rodinu i jejím rozpadem. Takle krize může mít za následek vychovávání dospívajícího bez partnera, na které odpovědělo 32,69 % respondentů.

Obrázek 1: Výchova adolescenta v domácnosti

Následující tři otázky budou věnovány komunikaci rodičů s dospívajícími. Jako čtvrtá otázka v dotazníku zní: „**Jak komunikujete se svým dítětem?**“

Tabulka 4: Komunikace s adolescentem

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
přátelsky, mluvíme spolu o čemkoliv	43	41,35 %
komunikace je omezena pouze na informace týkající se školy	8	7,69 %
příliš spolu nekomunikujeme, trávíme spolu málo času	41	39,42 %
příliš spolu nekomunikujeme, máme odlišné názory	12	11,54 %
jiné	0	0,00 %

Výsledek dotazníku, jak je z tabulky (Tab. 4) patrné, je velmi překvapující. Je udivující, že pouze o 2 respondenty jsou od sebe tak odlišné odpovědi. 43 respondentů odpovědělo na přátelskou komunikaci o čemkoliv a přitom 41 respondentů s dospívajícím tráví málo času, příliš spolu nekomunikují. Důvodem pro výše uvedenou skutečnost může být časové zaneprázdnění rodičů, únava, snížená trpělivost či negativní postoj. Jako třetí v pořadí s procentuálním podílem 11,54 %, rodiče pro odlišnost názorů s dospívajícím dítětem příliš nekomunikují. Z teoretické části je zřejmé, že se dospívající člověk v tomto období hledá. Klade si spoustu otázek a je hodně na rodičích, aby mu pomohli na kladené otázky odpověď najít. V jeho cestě životem by jej rodiče měli spíše usměrňovat, nežli s ním nekomunikovat. Podobná odpověď od rodičů je také s výsledným číslem 7,69 %, kdy se komunikace mezi dospívajícími a rodiči omezuje pouze na informace týkající se školy. V této otázce měli rodiče možnost volby jiné odpovědi, kde mohli vyjádřit „svou“ komunikaci s dospívajícím. Vzhledem k tomu, že se všichni rodiče odpovídající na dotazník v nabízených odpovědích našli a ztotožnili, výše uvedenou možnost využilo 0 % respondentů.

Následující pátá otázka v dotazníku byla formulována: „**Jaký způsob komunikace se svým dítětem převážně používáte?**“

Jak je z uvedené tabulky (Tab. 5) patrné, 52 rodičů upřednostňuje telefonický rozhovor a 48 rodičů rozhovor osobní.

Tabulka 5: Styl komunikace

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
osobní rozhovor	48	46,15 %
telefonický rozhovor	52	50,00 %
sms	4	3,85 %
elektronická forma (skype, icq, facebook)	0	0,00 %

Mezi telefonickým a osobním rozhovorem, jak je procentuálním podílem v tabulce (Tab. 5) uvedeno je rozdíl minimální. Způsob komunikace je ovlivněn mnoha faktory. Pro vzájemnou komunikaci nejvíce záleží na motivaci a důvěře. Záleží také na vytíženosti rodičů, kdy se domů vracejí a vytíženosti dospívajících, jak tráví svůj volný čas. Podle daných okolností je volen způsob komunikace. Pokud se rodina schází až ve večerních hodinách je zřejmé, že způsob komunikace bude spíše telefonický. V případě, že se rodiče domů vracejí v brzkých hodinách a dospívající svůj volný čas netráví příliš mimo domov, je komunikace spíše osobní. Na komunikaci formou sms odpovědělo 3,85 % respondentů, což jsou 4 dotazovaní a na elektronickou formu komunikace odpovědělo 0 % respondentů.

Šestá otázka, která se ptá na způsob výchovy, je: „**Který z výchovných stylů ke svému dítěti převážně uplatňujete?**“

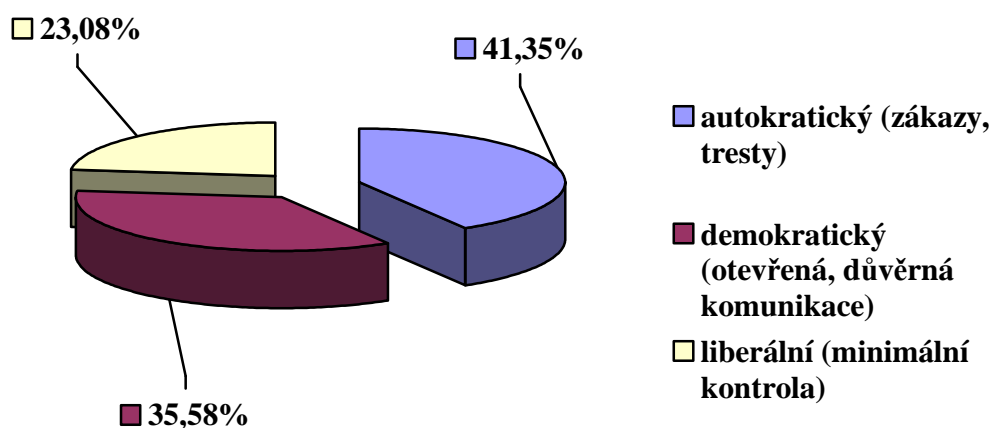
Obecně lze říci, že způsob výchovy vyjadřuje klíčový moment pro vzájemnou komunikaci mezi dospělými a dětmi. Styl výchovy, jak je uvedeno v teoretické části může být ovlivněn mnoha faktory. Výchovou, ve které sami rodiče vyrůstali, pracovním vytížením, zdravotním stavem. Z tabulky (Tab. 6) je patrný většinový podíl ztotožnění rodičů s autokratickým přístupem. Na uvedený způsob výchovy odpovědělo 43 respondentů. O pouhých 6 respondentů méně se spíše ztotožňuje s demokratickým přístupem výchovy a 24 respondentů nahlíží na svůj převládající styl výchovy spíše jako liberální. Co lze z uvedené tabulky vyčíst? V otázce č. 17 se rodičů ptáme: „Jaký je Váš způsob řešení konfliktů?“ Rodiče zde využili volbu jiné odpovědi, na kterou odpovídali, např.: „nejprve se snažím najít podstavu věci, aby se věc neopakovala, až poté, co se domluva mívá účinkem, následuje nějaký zákaz TV,

PC a věc řeším autoritativně“. Je tedy zřejmé, že i rodiče odpovídající na dotazník smýšleli stejným způsobem.

Tabulka 6: Styl výchovy

odpověď	počet odpovědí
autokratický (zákazy, tresty)	43
demokratický (otevřená, důvěrná komunikace)	37
liberální (minimální kontrola)	24

Nejprve se s dítětem snaží komunikovat demokraticky. Pokud přátelský přístup nepomáhá, komunikace přejde v autokratický způsob řešení situace. Rodiče, kteří odpověděli na otázku spíše autokraticky mají zřejmě pocit, že s dítětem místo klidného domlouvání musí více upřednostňovat příkazy, zákazy a tresty. Z procentuálního podílu tedy vyplývá, že 41,35 % respondentů v komunikaci se svým dítětem používá spíše příkazy, kárání a tresty. Dává dospívajícímu málo příležitostí k vlastnímu řešení situací a ke vzájemné spolupráci. 35,58 % respondentů usoudilo, že jejich styl výchovy je založen spíše na důvěře, porozumění a přátelské atmosféře. V takovém případě rodič nepřikazuje, spíše pokládá vhodné otázky, na které umožňuje diskusi. 23,08 % respondentů se domnívá, že jeho výchovný styl je spíše o velké benevolenci k dítěti. Nemá téměř žádné požadavky na kázeň a dítě je kontrolováno minimálně.

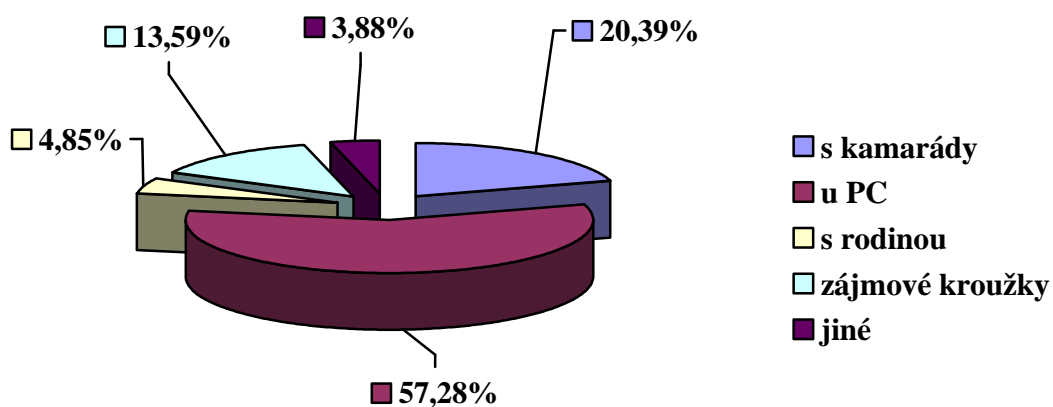
Obrázek 2: Styl výchovy

Sedmá otázka: „**Jak si myslíte, že Vaše dítě nejraději tráví svůj volný čas?**“ byla do dotazníku zařazena z důvodu zjištění, zda dospívající svůj volný čas rád tráví s rodinou nebo převážně mimo ni. Jak je z tabulky (Tab. 7) patrné, 59 respondentů odpovědělo na nejraději trávený volný čas u PC, 21 respondentů nejraději svůj volný čas tráví s kamarády, 14 respondentů v zájmových kroužcích a jen pouhých 5 respondentů odpovědělo, že jejich dospívající dítě svůj volný čas rádo tráví s rodinou.

Tabulka 7: Způsob trávení volného času adolescenta

odpověď	počet odpovědí
s kamarády	21
u PC	59
s rodinou	5
zájmové kroužky	14
jiné	4

Při pohledu na grafické znázornění jsou rozdíly trávení volného času více viditelné. Rodiče v této otázce měli možnost volby jiné odpovědi, které využilo 3,88 % respondentů. Daní respondenti spíše specifikovali, čemu se dospívající věnuje v zájmovém kroužku, např. hraní na saxofon, navštěvování skautu, hasičského kroužku anebo hraní fotbalu.

Obrázek 3: Způsob trávení volného času adolescenta

Vzhledem k tomu, že v teoretické části zmiňujeme možné riziko ze závislosti mladých lidí na počítači, byla osmá otázka: „**Kolik času průměrně denně tráví Vaše dítě u počítače?**“ položena záměrně. Z tabulky (Tab. 8) lze jednoznačně vyčíst, že dospívající u PC tráví cca 3 – 6 hodin denně.

Tabulka 8: Délka trávení adolescenta u PC

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
většinu volného času (více než 7 hodin denně)	12	11,54 %
asi 3 – 6 hodin denně	55	52,88 %
počítač ho příliš nebaví, je spíše venku s kamarády, u TV nebo v zájmovém kroužku (max. 2 hod. denně)	30	28,85 %
nesleduji, nemám přehled	7	6,73 %

28,85 % respondentů odpovědělo trávení dospívajícího u PC max. 2 hodiny denně, kdy se adolescent raději věnuje zájmovým kroužkům, sledování TV či kamarádům. 11,54 % respondentů má pocit, že jejich dospívající u PC tráví veškerý svůj volný čas, což je více jak 7 hodin denně. 6,73 % respondentů čas strávený dospívajícím u PC ani nesleduje. Při zamýšlení nad danou otázkou můžeme konstatovat, že dospívající u PC tráví většinu svého času. Pokusme se analyzovat jeden den dospívajícího. Ze školy se dospívající vrátí zhruba kolem 14. hodiny, školní příprava na následující den může trvat 1 - 2 hodiny, což máme čas 16. hodin, kdyby u PC trávil v průměru 4 - 5 hodin, tak máme noční hodinu 21. A kde máme čas trávený s rodiči? Venku s kamarády?

Devátá otázka zní: „**Myslíte si, že čas strávený Vaším dítětem u PC ovlivňuje Vaši vzájemnou komunikaci?**“ Záměr této otázky tkví ve zjištění vzájemného postoje mezi dospívajícím a rodičem a jejich snahou či nevolí vzájemně komunikovat. Tabulka (Tab. 9) vyjadřuje rozpor ve stejném počtu odpovědí s odlišným závěrem. 23 respondentů odpovědělo, že jim čas strávený jejich dítětem u PC vadí, ale přitom jak je zřejmé z výsledku u následující otázky pro vyřešení dané situace nic nedělají.

Tabulka 9: Čas strávený u PC a jeho dopad na komunikaci

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
ano a vadí mi to, mohli bychom spolu mluvit více	23	22,33 %
ano, ale nevadí mi to, mám hodně práce	28	27,18 %
ne, stejně bychom spolu nekomunikovali	23	22,33 %
nevím, neuvažoval/a jsem o tom	20	19,42 %
u PC tráví málo času, komunikaci to neovlivňuje	9	8,74 %

Při zamyšlení nad vzniklými odpověďmi můžeme tvrdit, že i následující odpověď se stejným výsledkem 23 respondentů je jen vyústěním neřešené situace s tím, že si rodič na situaci zvykl. A proto zřejmě i dalších 23 respondentů odpovědělo, že jim čas strávený dítětem u PC nevadí, že by spolu stejně nekomunikovali. Z procentuálního hlediska největšímu počtu 27,18 % respondentů čas strávený u PC nevadí, z důvodu velké pracovní vytíženosti. 19,42 % respondentů o dané situaci ani neuvažovalo a zbylý počet 8,74 % u PC tráví málo času a tudíž vzájemnou komunikaci mezi rodiči a dospívajícími neovlivňuje.

Následující otázka č. 10: „**Pokud jste odpověděli ano: Pokusili jste se situaci změnit?**“ je reakcí na předešlou otázku, o které jsme se již zmínili. Tudíž, i když situace rodičům ze 78,18 % vadí, tak ji neřeší. A rodiče, kteří z 21,82 % odpověděli, že se situaci snaží řešit, uvedli své varianty. Většina rodičů odpověděla takhle, např.: „společnou prací, zapojením do chodu domácnosti, domluvou nebo nastolením přesné doby pro trávení času u PC“. Byli ale i rodiče, kteří situaci řeší mnohem rázněji, např.: „zákazem či sebráním PC.“

Tabulka 10: Reakce rodičů, zda se pokusili situaci s PC změnit

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
ne	43	78,18 %
ano	12	21,82 %

Otázka č. 11: „**Pokud byste měl/a možnost změnit jednu věc na svém dítěti, co by to bylo?**“ Tahle otázka byla do dotazníku vložena z důvodu zjištění, jak rodiče své děti vidí, jak na ně pohlížejí. Největší počet 50 respondentů by chtělo, aby se jejich dospívající dítě více věnovalo plnění domácích i školních povinností. 15 respondentů má pocit, že jejich dítě více vzdoruje, než aby si nechalo poradit. 11 respondentů by si přálo větší otevřenost v komunikaci a 8 respondentům se nelíbí, jak jejich dítě tráví volný čas. Z procentuálního hlediska by si 6,80 % respondentů přálo, aby jejich dítě více svého času trávilo s rodinou a stejný počet respondentů by na svém dítěti neměnilo nic. I v této otázce měli rodiče možnost volby jiné odpovědi, ve které byla velmi zajímavá tahle odpověď: „Na svém dítěti bych neměnila nic, spíše na sobě, výchova má být především příkladem“.

Tabulka 11: Co by rodiče chtěli na svém dospívajícím změnit

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
větší důslednost při plnění povinností dítěte (škola, domácí práce)	50	48,54 %
větší otevřenost v komunikaci	11	10,68 %
trávit více času s rodinou	7	6,80 %
jinak trávit volný čas	8	7,77 %
volit si jiné kamarády	3	2,91 %
nechat si více poradit, méně vzdorovat	15	14,56 %
nic bych neměnil/a	7	6,80 %
jiné	2	1,94 %

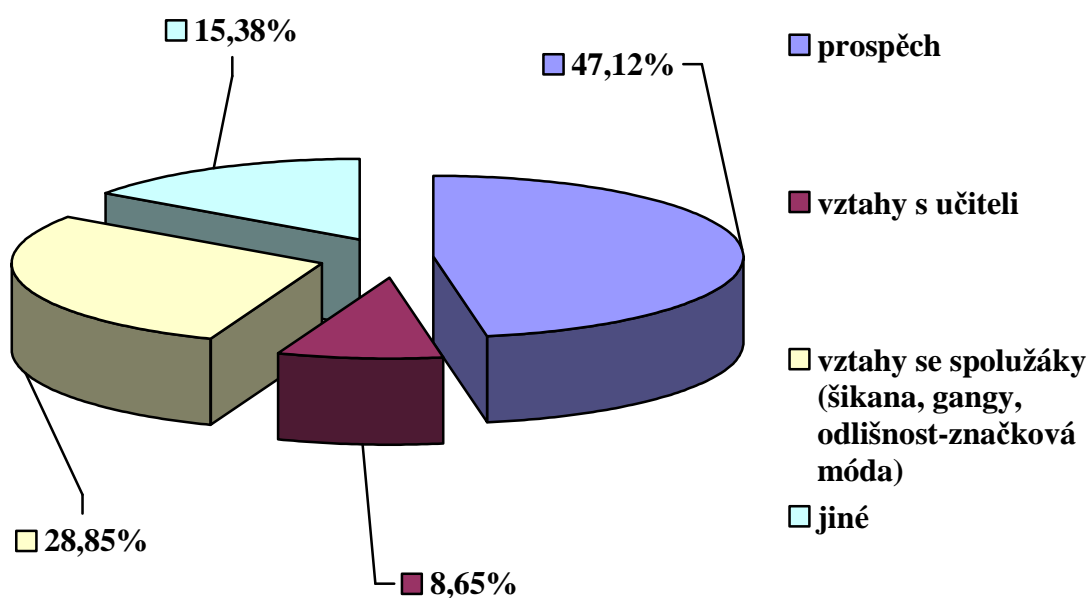
Následující 4 otázky budou zaměřeny na komunikaci rodiče s dospívajícím.

12. otázka: „**Co si myslíte, že je nejčastější problém Vašich dětí ve škole?**“ slouží ke zjištění, zda se rodič o svého dospívajícího zajímá, zda ví co jej trápí. Z tabulky (Tab. 12) je patrné, že většina rodičů se spíše zajímá a řeší prospěch dítěte, a to v počtu 49 respondentů. V případě 30 respondentů je zřejmá komunikace a důvěra mezi dospívajícím a rodičem. Dospívající svému rodiči důvěruje a s případnými problémy s vrstevníky se mu svěřuje. Rodič dítěti naslouchá, a tím ukazuje svůj zájem o něj.

Tabulka 12: Nejčastější problémy adolescentů ve škole

odpověď	počet odpovědí
prospěch	49
vztahy s učiteli	9
vztahy se spolužáky (šikany, gangy, odlišnost - značková móda)	30
jiné	16

Podle grafického znázornění v počtu 8,65 % rodičů se svými dospívajícími řeší konflikt s učiteli. V případě možnosti uvedení jiné odpovědi většina rodičů zmiňovala, že jejich dítě žádné problémy ve škole nemá. Byla zde spousta odpovědí, která spíše kritizovala přístup učitele k výuce nebo uváděla nechuť dítěte do školy vůbec chodit. Takle otázka neměla ani tak za úkol zjistit jaké konflikty dospívající ve škole má, ale měla za úkol zjistit, zda rodič s dospívajícím komunikuje. Cílem byla přehlednost rodiče o chování dospívajícího ve škole nebo jeho konfliktech s učiteli či vrstevníky. Z uvedených odpovědí je pro rodiče nejvíce patrná důležitost školního prospěchu dospívajícího.

Obrázek 4: Nejčastější problémy adolescentů ve škole

I otázka č. 13: „**Poznáte na svém dítěti, že ho něco trápí?**“ byla zaměřena skrz zjištění ohledně přístupu a všímavosti rodiče svého dospívajícího dítěte.

Tabulka 13: Reakce respondenta, zda na svém dospívajícím pozná trápení

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
ano vždy	30	29,13 %
někdy	67	65,05 %
nikdy	6	5,83 %

Největší počet 67 respondentů což je 65,05 % odpovědělo, že si trápení na svém dítěti povšimnou jen někdy. Může to být dáno tím, že se dítě nechce svému rodiči svěřovat, tudíž se tváří tak, aby rodič na svém dítěti trápení nepoznal. Vliv může mít také pracovní zaneprázdňenost rodiče a jeho minimální kontakt s dítětem. 29,13 % respondentů odpovídá, že trápení na svém dítěti pozná vždy a jen 5,83 % respondentů na svém dítěti trápení nepozná nikdy.

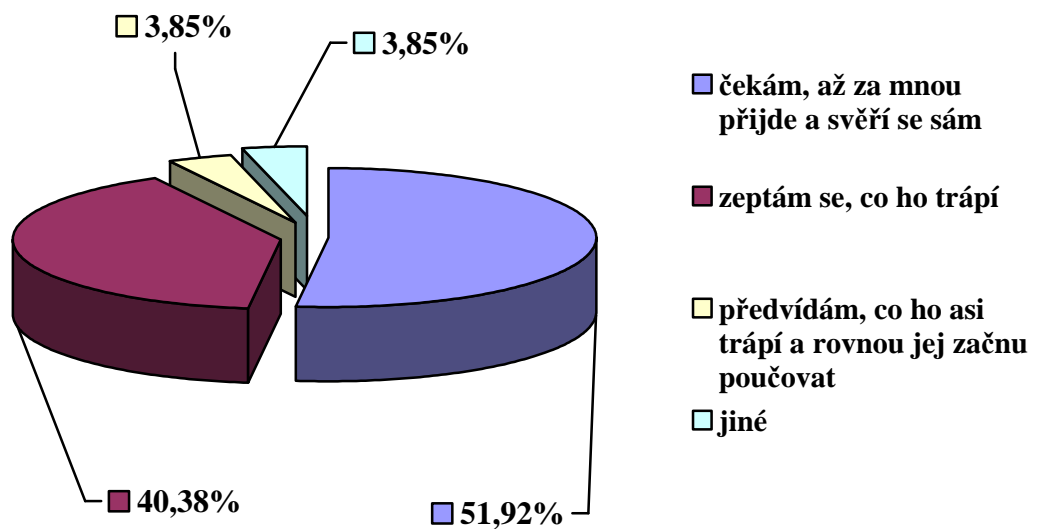
Otázka č. 14: „**Když vidíte, že se Vaše dítě trápí, co děláte?**“ je opět směřována ke zjištění, zda si rodiče všimají trápení svého dítěte a jak k tomuto trápení přistupují. Z tabulky (Tab. 14) je patrná nadpoloviční odpověď rodičů v počtu 54 respondentů, že čeká až za nimi dospívající přijde a svěří se sám. Může to být dáno respektováním soukromí dítěte. Také strachem, že dospívající rodiče odmítne a rizikem vzniku negativního rodinného prostředí s následným konfliktem. 42 respondentů se dítěte zeptá, co ho trápí. Tím rodič dává dospívajícímu najevo svůj zájem a snahu o jeho vyřešení.

Ve stejném počtu 3,85 % respondentů odpovědělo předvídání trápení svého dítěte a těch, kteří využili možnosti volby jiné odpovědi.

Tabulka 14: Reakce respondenta na trápení dospívajícího

odpověď	počet odpovědí
čekám, až za mnou přijde a svěří se sám	54
zeptám se, co ho trápí	42
předvídám, co ho asi trápí a rovnou jej začnu poučovat	4
jiné	4

Zajímavou odpovědí byla: „Nejprve vyčkávám, co bude, potom se zeptám. Když mě odmítne, začnu jej psychicky vydírat, proč se mi nechce svěřit, co jsem mu udělala, že mě nemá rád, až mi to řekne.“ Odpovídali zde také rodiče, že trápení na svém dítěti vůbec nepoznají a o všem se dozví, až je problém vyřešen. Odpovídali i rodiče, kteří se přiznali, že se dospívající dítě raději chodí svěřovat druhému partneru či babičce.

Obrázek 5: Reakce respondenta na trápení dospívajícího

Je velmi důležité, aby rodič a dospívající spolu vzájemně komunikovali, aby rodiče o svých dětech věděli, zda jsou šťastní nebo mají trápení. Otázka č. 15: „**Když si Vaše dítě přijde za Vámi povídat, jak reagujete?**“ je záměrně zde vložena ke zjištění, jak spolu rodič a dospívající komunikuje. Zda dospívající rodiči důvěřuje a má potřebu si s rodičem

povídat. Jestli si rodič na svého dospívajícího udělá chvilku volného času, aby vyslechl přání, trápení či strach dospívajícího. Z tabulky (Tab. 15) je patrná pracovní zaneprázdněnost rodičů, kteří i po návratu ze zaměstnání mají spousty dalších povinností. Tudíž z dané odpovědi vyplývá převaha 44 respondentů, kteří si s dospívajícím povídají, ale při rozhovoru s ním i pracují.

Rozpor je mezi druhou a třetí odpovědí se stejným počtem respondentů, a to 27. Stejný počet respondentů odpovědělo, že má hodně práce a rozhovor s dospívajícím odsouvá na později a přitom stejný počet respondentů si čas udělá a s dospívajícím si povídá. Odpověď je dána podle možností rodičů, podle jejich vytížení, únavy a chuti komunikovat.

Tabulka 15: Ochota respondenta ke komunikaci s dospívajícím

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
mám hodně práce, odsouvám rozhovor na později	27	25,96 %
čas si udělám a povídám si s ním	27	25,96 %
povídám si s ním a přitom pracuji	44	42,31 %
jiné	6	5,77 %

V 5,77 % rodičů využilo možnost volby jiné „své“ odpovědi. Reakce se nejvíce ztotožňovala s pracovním vytížením a posláním dospívajícího za druhým partnerem či babičkou, se kterou bydlí ve společném domě.

Následující otázky budou zaměřeny na konflikty mezi rodiči a dospívajícími a způsoby jejich řešení. Otázka č. 16: „**Jaký je nejčastější konflikt mezi Vámi a dítětem?**“ je zaměřena na vzniklé vypjaté situace, které jsou pro adolescentní období velmi typické. Největší počet respondentů v počtu 79, jak je zřejmé z tabulky (Tab. 16) odpovědělo, že vypjatou rodinnou atmosféru mají skrz lenost a nepomáhání v domácnosti. Na druhém místě s počtem 62 respondentů je nejčastějším konfliktem, školní prospěch. Na třetím místě s počtem 37 respondentů se umístili „jiné“ odpovědi, ve kterých rodiče nejvíce uváděli konflikty skrz lhaní, záměrnou provokaci, záškoláctví, ignoraci, tvrdohlavost a neústupnost obou stran.

Tabulka 16: Nejčastější konflikt mezi respondentem a adolescentem

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
kamarádi, se kterými se dítě stýká	19	9,09 %
známky ve škole	62	29,67 %
lenost, nepomáhá v domácnosti	79	37,80 %
styl oblékání, účesu	5	2,39 %
peníze	6	2,87 %
kouření, alkohol	1	0,48 %
jiná	37	17,70 %

S procentuálním podílem 9,09 % respondentů se nelíbí kamarádi, se kterými se jejich dospívající stýká. Nejméně rodiče se svými dospívajícími řeší peníze, styl oblékání a kouření s alkoholem, což je v procentuálním podílu 2,87 %, 2,39 % a 0,48 %.

Otázka č. 17: „**Jaký je Váš způsob řešení konfliktu?**“ je vložena skrz trpělivost a ovládání ze strany rodiče. To, že dospívající dokáží své rodiče dohnat až do situací, kdy nelze své emoce ovládat, to jsme se zmínili již v teoretické části. Nyní chceme tuto otázku podrobit analýze jaká je skutečnost. Z tabulky (Tab. 17) je patrná převaha odpovědí, kde rodiče vzniklou situaci řeší z pozice své autority. V případě konfliktu nejvíce respondentů, což je 29 udělí dospívajícímu trest zákazu PC, TV či domácí vězení. Jen o jednoho respondenta méně, což je 28, situaci nezvládnou a udělí dospívajícímu fyzický trest – pohlavek. Na třetím místě s počtem 13 respondentů rodiče v případě konfliktu po dospívajícím křičí a vyčítají mu jaký je. Teprve až od 4. místa se rodiče snaží s dospívajícím trpělivě rozmlouvat nebo se snaží najít podstatu konfliktu a najít řešení. V 6,73 % respondentů rodiče dokonce jakoukoliv komunikaci nebo řešení konfliktu vzdávají a s dospívajícím se raději nebaví nebo jej dokonce ignorují. Rodiče zde měli možnost volby i jiné odpovědi, ve které z 3,58 % uvedli podle závažnosti problému kombinaci všech uvedených odpovědí.

Tabulka 17: Způsob řešení konfliktu respondenta

odpověď	počet odpovědí	procentuální podíl (%)
fyzický trest, nezvládnou situaci a dám mu pohlavek	28	26,92 %
dám mu trest, např. domácí vězení, zákaz na PC, TV ...	29	27,88 %
snažím se trpělivě s dítětem rozmlouvat a vysvětlovat mu danou situaci	10	9,62%
křičím po něm, vyčítám mu jaký je a srovnávám ho s jinými dětmi	13	12,50 %
přestanu se s ním bavit, ignoruji ho	7	6,73 %
konfliktu se zaleknu a snažím se s dítětem usmířit	2	1,92 %
snažím se najít podstatu věci a problém vyřešit tak, aby se znovu neopakoval	11	10,58 %
jiné, uveďte	4	3,58 %

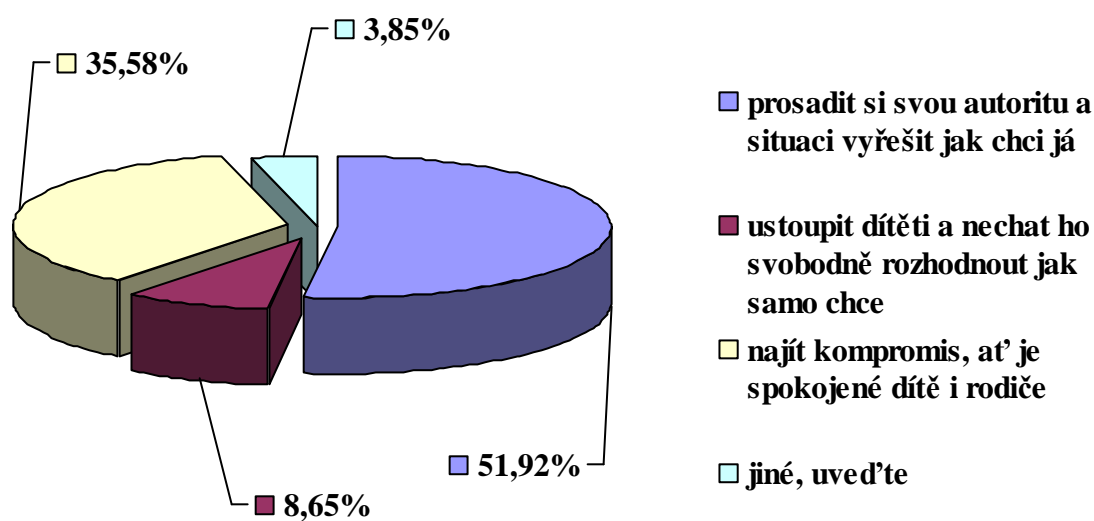
Poslední otázkou, kterou jsme do dotazníku vložili, byla záměrně uvedena pro zamyšlení rodičů, jak konflikty s dospívajícím řeší oni sami a jak si myslí, že by je měli řešit. Tím se zabývá poslední otázka č. 18: „**Jaký je podle Vás ideální způsob řešení konfliktu**“

Tabulka 18: Ideální způsob řešení konfliktu

odpověď	počet odpovědí
prosadit si svou autoritu a situaci vyřešit jak chci já	54
ustoupit dítěti a nechat ho svobodně rozhodnout jak samo chce	9
najít kompromis, ať je spokojené dítě i rodiče	37
jiné, uveďte	4

Z tabulky (Tab. 18) je ale patrné, že rodiče konflikty s dospívajícím řeší spíše autokraticky a zároveň si myslí, že tento způsob řešení konfliktu je i ideální. Největší počet respondentů, a to v počtu 54, což je 51,92 % odpovědělo jako ideální způsob řešení konfliktu v prosazení vlastní autority a vyřešením situace jak chce sám rodič. V počtu 37 respondentů, což je

35,58 % rodičů vidí v ideálním způsobu řešení konfliktu nalezení kompromisu pro spokojenost jak vlastní, tak i dospívajícího. Zbylé odpovědi s procentuálním podílem 8,65 % kdy si rodič myslí, že ideálním způsobem řešení konfliktu je dospívajícímu ustoupit a nechat jej se svobodně rozhodnout. 3,85 % respondentů odpovědělo, že záleží podle závažnosti konfliktu a podle toho nechat rozhodnout dítě nebo sebe. Ale více se rodiče přikláněli spíše k prosazení vlastní autority.

Obrázek 6: Ideální způsob řešení konfliktu

6 INTERPRETACE DAT

Bakalářská práce byla prováděna kvantitativním výzkumem formou dotazníkového šetření a hlavním cílem bylo zjistit, jak rodiče pohlížejí na své adolescenty. Nejprve byl zjištěn věk a stav rodičů, abychom věděli, s jakými rodiči v dotazníku pracujeme. V dotazníkovém šetření se nám potvrdila shoda s teoretickou částí, že se věk rodičů vychovávající adolescentního jedince dle Říčana (Říčan, 2010, s. 172) obvykle pohybuje v rozmezí 35 – 45 let.

Hlavní výzkumná otázka zněla „Jak rodiče na adolescenta pohlížejí?“ Adolescenti na základě získaných odpovědí, jsou dle mínění rodičů líní. Vyhýbají se plnění domácích i školních povinností a nejvíce času tráví u počítače. Z důvodu školní nedbalosti poté adolescenti mají potíže s prospěchem. Jsou rodiče, kteří svého dospívajícího vidí jako lháře, kterému nelze věřit. Jiní se skrz vzájemná ega přou, při kterých ani jedna strana ze svého tvrzení nechce ustoupit. Na základě dotazníkového šetření jsme zjistili, že rodiče ke svému dospívajícímu přistupují převážně přátelsky. Rodiče by rádi se svým dospívajícím trávili více času, ale adolescent svůj čas raději tráví u počítače nebo s kamarády. Jsou rodiče, kteří by rádi naslouchali trápením a bolestem svého dospívajícího dítěte, ale dospívající se raději chodí svěřovat babičce nebo kamarádům. Při vzniku konfliktu mezi rodičem a adolescentem by rodiče raději volili cestu kompromisu ke spokojenosti jeho vlastní i dospívajícího. Adolescenti však skrz své pohledy, kritiku a odmítání dokáží své rodiče dohnat až k autokratickému způsobu řešení konfliktu, který v odpovědích mezi rodiči převládá. Rodiče v dotazníkovém šetření uvedli, že s dospívajícími konfliktní situace nelze řešit jiným způsobem, než prosadit si vlastní autoritu a uvedli ji i jako ideální způsob řešení konfliktu. Odpověď na výzkumnou otázku tedy zní. Rodiče na adolescenty pohlížejí jako na líné jedince, kteří nepomáhají v domácnosti a zanedbávají školní přípravu. Více než komunikaci s rodiči se věnují počítači a kamarádům. Rodiče na svého dospívajícího pohlížejí jako na jedince, který rád provokuje, kritizuje a konflikt s ním nelze řešit jiným způsobem, než autokraticky.

První výzkumnou otázkou jsme zjišťovali „Jakým způsobem rodiče se svými dospívajícími komunikují?“. Na danou výzkumnou otázku nám odpovídaly otázky v dotazníku č. 2, 3, 4 a 5. Dle Krause (Kraus, 2008, s. 81) jsou společnostmi na rodiče vyvíjeny stále větší nároky, které se mohou vůči adolescentnímu jedinci v plnění povinností odrážet. Rodiče se na základě dotazníkového šetření nejčastěji ze svých zaměstnání vrací v pozdních odpo-

ledních hodinách, což má zřejmě za následek převažující telefonický způsob komunikace. V dotazníku zkoumáme, jak rodiče ke svým adolescentům po stránce komunikace přistupují. V teoretické části je uvedeno, že dříve bylo dítě využíváno spíše jako pracovní síla a panovalo mocenské autoritářství. Nyní je podle teorie k dítěti spíše uplatňován přátelský způsob komunikace, což se výzkumem potvrdilo. Odpovědí na výzkumnou otázku můžeme konstatovat, že nezáleží na tom, zda adolescenta vychovávají oba rodiče, sama matka či babička ani na pracovní vytíženosti rodičů. Ač je adolescent vychováván kýmkoliv a ze zaměstnání se rodiče vrací v pozdních odpoledních hodinách, komunikace se pohybuje v rovině spíše přátelské.

Výzkumná otázka č. 2 „Jak komunikaci ovlivňuje internet?“. Na danou výzkumnou otázku nám odpovídají dotazníkové otázky č. 2, 8, 9 a 10. Z dotazníkového šetření jsme zjistili nadpoloviční zájem dětí o internet. Vzhledem k pracovní vytíženosti rodičů je internet pro adolescentní dítě velké lákadlo jak vyplnit čas než se rodiče ze zaměstnání vrátí. Dospívající se během doby čekání na rodiče internetem zaujme a pokud rodič dítěti nenabídne pro něj výhodnější varianty k trávení volného času, dítě svůj čas u internetu tráví dále. Z dotazníku je patrné, že většině rodičů nastalá situace pro jejich pracovní vytíženost nebo odlišnost názorů nevádí. Menšímu procentu respondentů nastalá situace sice vadí, ale nijak záležitost neřeší. Můžeme konstatovat odpověď na výzkumnou otázku č. 2, že internet komunikaci s dospívajícími neovlivňuje.

K dobré komunikaci mezi dospívajícím a rodičem je zapotřebí psychické pohody a vyrovnanosti. Když se rodiče po náročném pracovním dni vrátí do neuklizeného domu je patrné, že mezi adolescentem a rodičem vznikne napětí. Možnost dobré komunikace je tím ihned narušena. Zodpovězení 3. výzkumné otázky: „Které překážky v komunikaci s adolescenty považují rodiče za stěžejní?“ Danou výzkumnou otázku nám odpovídá dotazníková otázka č. 11, 12 a 16. Největší překážkou rodiče vidí právě v nepomáhání dospívajících v domácnosti, poté v prospěchu kvůli kterému se neustále s dospívajícím přou, také s lhaním, záměrnou provokací, ignorací a neústupností. Velkou překážkou v komunikaci s dospívajícím rodiče také vidí ve vztahu s vrstevníky a řešením konfliktu např. skrz značkovou módu. Překážkou jsou finanční možnosti rodičů a nároky dospívajícího se vrstevníkům vyrovnat. V takovém případě dle Kurice (Kuric, 2000, s. 43) se od rodičů očekává mistrovská výchova a velká schopnost empatie.

Vzhledem k tomu, že rodiče s dospívajícími už tak řeší spousty konfliktů skrz nepomáhání v domácnosti, školu, kamarády, lhaní, záškoláctví atd., mají zřejmě rodiče strach z odmítnutí a z eventuálního dalšího konfliktu. Další možností může také být, že i když rodič trápení svého skoro dospělého dítěte vidí, skrz pracovní vytíženost nemá čas se dospívajícímu věnovat. Převažující odpověď respondentů „čekám, až se svým trápením přijde za mnou sám“ je adekvátní. Na druhou stranu je ale překvapující, že když už dospívající najde odvahu a přijde se rodiči svěřit, rodič při komunikaci s dospívajícím zároveň pracuje a tudíž se na danou problematiku plně nesoustředí. Takle reakce rodičů může být opět dána např. plněním domácích povinností. V případě, že si rodič trápení svého dítěte všimne jen někdy, nemusí být dáno zrovna nevšímavostí. Dospívající třeba nechce, aby si rodič jeho trápení všiml, nechce se mu svěřit, nechce s ním o dané záležitosti mluvit, proto před rodičem vše mistrně skrývá. Vzniklá situace může značit důvěru dospívajícího k rodiči. Pokud dospívající rodiči nevěří, své trápení před ním raději skrývá. Odpověď na výzkumnou otázku č. 4 „Jak se rodiče svým dospívajícím dětem věnují?“ tedy zní. Rodiče přes své povinnosti kladené společností svým dětem příliš času nevěnují. Tato otázka byla odpovězena otázkami č. 13, 14 a 15.

Výzkumná otázka č. 5 „Jak rodiče reagují na vzniklé konflikty s adolescenty?“ Na výzkumnou otázku nám odpovídá otázka č. 17. Vzhledem k tomu, že podle dotazníkového šetření byla zjištěna nadpoloviční většina rodičů, kteří konflikty s adolescenty řeší autokraticky, může být dáno různými faktory. Výchovou, ve které rodiče sami vyrůstali. Pokud je rodič na výchovu dospívajícího sám, nemá se s kým v rozhodnutích poradit, může mít vliv psychická únava. Reakce rodičů na vzniklé konflikty se také odvíjí zdravotním stavem, případně nervozitou z pracovního vytížení atd. Pokud rodič není psychicky vyrovnaný, stačí jen malý impulz k nervovému podráždění a rodič začne jednat autokraticky, převážně zákazem na PC, TV, domácím vězením, pohlavením či křikem a vyčítáním. I Vágnerová (Vágnerová, 2000, s. 231) potvrzuje převažující způsob řešení konfliktů spíše autokratické, které pro vzájemný vztah mezi rodičem a dospívajícím zvyšuje vzájemnou negaci. Dotazníkové šetření se tudíž s teoretickou částí potvrdilo.

Výzkum bakalářské práce byl orientován na rodiče adolescentních dětí. Teoretická část popisuje náladovost dospívajících, jejich vzpurnost, kritičnost a neochotu s rodiči jednat.

Popisuje také rodiče a jejich psychickou únavu z nároků, které na ně společnost klade a z bouřlivého období svého dospívajícího jedince.

Vzhledem k danému zjištění byl výzkum bakalářské práce orientován na rodiče, jakým způsobem k dospívajícímu přistupují, jak s dospívajícím komunikují, jaké nároky na adolescenta kladou. Zjistit, zda ve vzpurnosti dospívajících a jejich neochotou s rodiči komunikovat nemůže hrát roli přístup rodičů k nim.

Že obě vývojová období jsou velmi náročná jak pro adolescenta, tak i pro rodiče, jsme popsali v teoretické části. Vše je začarovaný kruh. Když se dospívajícímu nedaří tak, jak by očekával, svoji zlost si kritizováním, urážením a odmlouváním vybíjí na svém rodiči. Stejně tak, když se unavený rodič po dlouhém pracovním dni vrátí do domu, kde není vše, jak by mělo být, lehce rodič dospívajícího začne poučovat, ponižovat a křičet po něm. K tomu, aby mezi adolescentem a rodičem vznikalo, co nejméně konfliktů bylo by zapotřebí vzájemného pochopení a úcty. Vzhledem k tomu, že dospívající fyzicky dozrává v dospělého jedince, tak i po psychické stránce je v mnoha věcech ještě dítětem. Je tudíž na rodičích, pokusit se k dospívajícímu změnit přístup, a tím se pokusit změnit i samotného adolescenta.

Pokud se rodiči podaří povznést se nad neuklizeným pokojíčkem a horší známkou ze školy. Spíše s adolescentem komunikovat s humorem než křikem, ponižováním a vyčítáním. Více se věnovat přítomnosti dospívajícího než plnění domácích povinností. Nepřipouštět si únavu po dlouhém dni a jednat s dospívajícím více s láskou a úsměvem. Jistě by se rodinná atmosféra uklidnila a řešení konfliktů autokratickým způsobem by bylo sníženo.

ZÁVĚR

V bakalářské práci byl proveden rozbor problematiky adolescent pohledem rodičů. Spousta rodin své dítě z různých důvodů mít nemůže. Využívá lékařských a jiných metod k tomu, aby mohli mít své dítě a přitom jsou rodiče, kteří své dítě mají a vztah s ním si plně neprožívají, spíše přežívají. Vztah mezi rodičem a dítětem má být nejkrásnější etapou života, který rodič i dítě může prožít.

Téma bakalářské práce jsem si zvolila z důvodu, že matkou sama jsem a pozorováním okolí vnímám problematičnost daného období dospívání. Vnitřním cílem dané práce pro mě bylo připravit se na adolescentní období, obohatit se teoretickými informacemi, které za pár let v praxi na svých dětech využiji.

V teoretické části popisuji vývojové období jak adolescenta, tak i rodiče. Zabývám se změnami, kterými obě období procházejí. Zaměřuji se na komunikaci, na její klady, ale i záporny. Jak období adolescence, tak i období střední dospělosti je provázeno spoustou fyziologických i psychických změn, se kterými se jedinci musí vyrovnat. Pro zlepšení komunikace mezi dospívajícím a rodičem by ideálním řešením bylo jejich vzájemná tolerance a pochopení. Chtít ale po dospívajícím, aby pochopil svého rodiče je zřejmě nadlidský požadavek, tudíž veškeré břímě ke zlepšení rodinné pohody opět nesou rodiče. Na základě daného zjištění v závěru druhé a třetí kapitoly teoretické části poskytuji rodičům rady odborníků, jak vztah a komunikaci s dospívajícím lépe pochopit a zlepšit.

Praktická část se zabývá ověřením, jak rodiče své děti vnímají, jakou komunikaci s dětmi upřednostňují, jak jsou svým dětem v případě jejich trápení oporou či jakým způsobem konfliktní situace rodiče řeší. Při odpovídání na výzkumné otázky byla s teoretickou částí zjištěna shoda. Výzkumem bylo zjištěno, že rodiče se raději věnují plnění pracovních povinností než komunikaci s dospívajícím a spíše se starají o školní prospěch dítěte než o jeho psychiku a trápení.

Bakalářská práce mé dosavadní poznání velmi obohatila. Přinesla mi spousty teoretických informací, ale zejména mě připravila na úskalí daných vývojových období. Připravila mě na rizika unáhleného způsobu jednání, která mohou vyústit v negativní postoj dospívajícího. Pro rodiče je velmi důležité, aby na svého adolescenta stále pohlíželi jako na dítě, které potřebuje lásku svého rodiče, pochopení a oporu stejně jako když mu byly 3 roky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANTIER, Edwige, 2004. *Agresivita dětí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-808-2.
- [2] BAUEROVÁ, BÁRTOVÁ, 1987 cit. podle KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al., 2001. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- [3] CAMPBELL, Ross, 1993. *Hledám svou cestu*. Praha: Návrat. ISBN 80-85495-22-8.
- [4] CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE, 2010. *Puberťáci a adolescenti*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-662-9.
- [5] DEVITO, Joseph A., 2001. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-988-8.
- [6] ERIKSON, Erik H., 2002. *Dětství a společnost*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-380-8.
- [7] FABER, Adele a Elaine MAZLISH, 2007. *Jak mluvit, aby nás teenageři poslouchali, jak naslouchat, aby nám teenageři důvěřovali*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1514-5.
- [8] GAVORA, Peter, 2000. *Výzkum do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [9] GODDETOVA, Edith Tartar, 2001. *Umění jednat s dospívajícími*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-492-3.
- [10] CHAPMAN, Gary, 2003. *Dospívající a pět jazyků lásky*. Praha: Návrat domů. ISBN 80-7255-085-3.
- [11] KELLER, 1992 cit. podle KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [12] KLAPILOVÁ Světa, 2000. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-7067-669-8.
- [13] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

- [14] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al., 2001. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- [15] KURIC, Jozef, 2000. *Ontogenetická psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM. ISBN 80-214-1844-3.
- [16] LANGMEIER Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-195-x.
- [17] MACEK, Petr, 2003. *Adolescence*. Vyd. 2., upravené. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.
- [18] ORVIN, George H., 2001. *Dospívání - kniha pro rodiče*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0124-3.
- [19] PRIMUSOVÁ, Hana a Ivana VAJNEROVÁ, 2003. *Jak chovat puberťáka*. Praha: Ivo Železný, nakladatelství a vydavatelství. ISBN 80-237-3824-0.
- [20] PRŮCHA, Jiří, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2003. *Pedagogický slovník*. Vyd. 4., aktualizované. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.
- [21] PŘÍHODA, Václav, 1967. *Ontogeneze lidské psychiky*. Vyd. 2., nezm. Praha: SPN. ISBN 1691767.
- [22] ŘÍČAN, Pavel, 1989. *Cesta životem*. Praha: Panorama. ISBN 80-7038-078-0.
- [23] ŘÍČAN, Pavel, 2010. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 6., revid. a dopl. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3133-9.
- [24] SLEIGH, Julian, 2008. *Rodičovský průvodce dospíváním*. Hranice: Fabula. ISBN 978-80-86600-49-9.
- [25] TOWNSEND, John, 2009. *Hranice a dospívající*. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-191-0.
- [26] TRÉLAÛN, Béatrice, 2005. *Překonávání konfliktů v rodině*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-935-6.
- [27] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie; dětství, dospělost a stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
- [28] VALIŠOVA, Alena, 2008. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2282-5.

- [29] VYBÍRAL, Zbyněk, 2000. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-291-2.
- [30] VYBÍRAL, Zbyněk, 2005. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-998-4.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Výchova adolescenta v domácnosti	35
Obrázek 2: Styl výchovy.....	38
Obrázek 3: Způsob trávení volného času adolescenta.....	39
Obrázek 4: Nejčastější problémy adolescentů ve škole	43
Obrázek 5: Reakce respondenta na trápení dospívajícího	45
Obrázek 6: Ideální způsob řešení konfliktu	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Věk respondentů.....	33
Tabulka 2: Pracovní vyčíženost respondentů.....	34
Tabulka 3: Výchova adolescenta v domácnosti	35
Tabulka 4: Komunikace s adolescentem	36
Tabulka 5: Styl komunikace	37
Tabulka 6: Styl výchovy	38
Tabulka 7: Způsob trávení volného času adolescenta	39
Tabulka 8: Délka trávení adolescenta u PC	40
Tabulka 9: Čas strávený u PC a jeho dopad na komunikaci	41
Tabulka 10: Reakce rodičů, zda se pokusili situaci s PC změnit	41
Tabulka 11: Co by rodiče chtěli na svém dospívajícím změnit	42
Tabulka 12: Nejčastější problémy adolescentů ve škole	43
Tabulka 13: Reakce respondenta, zda na svém dospívajícím pozná trápení.....	44
Tabulka 14: Reakce respondenta na trápení dospívajícího	45
Tabulka 15: Ochota respondenta ke komunikaci s dospívajícím	46
Tabulka 16: Nejčastější konflikt mezi respondentem a adolescentem.....	47
Tabulka 17: Způsob řešení konfliktu respondenta	48
Tabulka 18: Ideální způsob řešení konfliktu	48

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd.	a tak dále
facebook	rozsáhlý společenský webový systém
icq	software pro internetovou komunikaci
max.	maximálně
MS Excel	Microsoft Excel – tabulkový procesor
např.	například
obr.	obrázek
PC	počítač
s.	strana
skype	program, který umožňuje internetové telefonování a videohovory
sms	mobilní zpráva
tab.	tabulka
TV	televize

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník pro rodiče adolescentů

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO RODIČE ADOLESCENTŮ

Vážený pane, vážená paní,

jsem studentkou 3. ročníku humanitních studií ve Zlíně, obor sociální pedagogika. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku zaměřeného na rodiče dětí adolescentního věku. Dotazník obsahuje 18 otázek a vyplnění Vám nezabere víc jak 10 minut. Údaje získané z dotazníku potřebuji pro svoji bakalářskou práci s názvem "Adolescent pohledem rodičů". Dotazování je anonymní. U každé otázky máte možnost pouze jedné odpovědi, jen u otázky č. 16 můžete uvést odpovědi více. Vámi vybranou odpověď prosím označte, případně doplňte.

1. Kolik je Vám let?

- méně než 35 let
- 35-45 let
- 46 a více let

2. V kolik hodin se nejčastěji vracíte ze zaměstnání?

- mezi 14. – 15. hod.
- mezi 15. – 17. hod.
- nejdříve po 17. hod.

3. V současné době adolescenta vychováváte:

- sám/sama
- s otcem/matkou dítěte
- s druhem/družkou
- jiná, uveďte.....

4. Jak komunikujete se svým dítětem?

- přátelsky, mluvíme spolu o čemkoliv
- komunikace je omezena pouze na informace týkající se školy
- příliš spolu nekomunikujeme, trávíme spolu málo času
- příliš spolu nekomunikujeme, máme odlišné názory
- jiné, uveďte.....

5. Jaký způsob komunikace se svým dítětem převážně používáte?

- osobní rozhovor
- telefonický rozhovor
- sms
- elektronická forma (skype, icq, facebook...)

6. Který z výchovných stylů ke svému dítěti převážně uplatňujete?

- autokratický (zákazy, tresty)
- demokratický (otevřená a důvěrná komunikace)
- liberální (minimální kontrola)

7. Jak si myslíte, že Vaše dítě nejraději tráví svůj volný čas?

- s kamarády
- u PC
- s rodinou
- zájmové kroužky
- jiné, uveďte.....

8. Kolik času průměrně denně tráví Vaše dítě u počítače? (mimo přípravu do školy)

- většinu volného času (více než 7 hodin denně)
- asi 3-6 hodin denně
- počítač ho příliš nebaví, je spíše venku s kamarády, u TV nebo v zájmovém kroužku (max. 2 hod. denně)
- nesleduji, nemám přehled

9. Myslíte si, že čas strávený vaším dítětem u PC ovlivňuje vaši vzájemnou komunikaci?

- ano a vadí mi to, mohli bychom spolu mluvit více
- ano, ale nevadí mi to, mám hodně práce
- ne, stejně bychom spolu nekomunikovali
- nevím, neuvažoval jsem o tom
- u PC tráví málo času, komunikaci to neovlivňuje

10. Pokud jste odpověděli ano: Pokusili jste se situaci změnit?

- ano a jak:.....
- ne

11. Pokud byste měl/a možnost změnit jednu věc na svém dítěti, co by to bylo?

- větší důslednost při plnění povinností dítěte (škola, domácí povinnosti)
- větší otevřenost v komunikaci
- trávit více času doma s rodinou
- jinak trávit volný čas
- volit si jiné kamarády (gangy.....)
- nechat si více poradit, méně vzdorovat
- nic bych neměnil/a

- jiné, uveďte....

12. Co si myslíte, že je nejčastější problém Vašich dětí ve škole? Prosím uveďte.

- prospěch

- vztahy s učiteli

- vztahy se spolužáky (šikana, gangy, odlišnost – značková móda...)

- jiné, uveďte:

13. Poznáte na svém dítěti, že ho něco trápí?

- ano vždy

- někdy

- nikdy

14. Když vidíte, že se Vaše dítě trápí, co děláte?

- čekám, až za mnou přijde a svěří se sám

- zeptám se, co ho trápí

- předvídám, co ho asi trápí a rovnou jej začnu poučovat

- jiné, uveďte.....

15. Když si Vaše dítě přijde za Vámi povídat, jak reagujete?

- mám hodně práce, odsouvám rozhovor na později

- čas si udělám a povídám si s ním

- povídám si s ním a přitom pracuji

- jiné, uveďte.....

16. Jaký je nejčastější konflikt mezi Vámi a dítětem? (lze uvést více odpovědí)

- kamarádi, se kterými se dítě stýká
- známky ve škole
- lenost, nepomáhá v domácnosti
- styl oblékání, účesu
- peníze
- kouření, alkohol
- jiné, uveďte.....

17. Jaký je Váš způsob řešení konfliktu?

- fyzický trest, nezvládnou situaci a dám mu pohlavek
- dám mu trest, např. domácí vězení, zákaz na PC, TV.....
- snažím se trpělivě s dítětem rozmlouvat a vysvětlovat mu danou situaci
- křičím po něm, vyčítám mu jaký je a srovnávám ho s jinými dětmi
- přestanu se s ním bavit, ignoruji ho
- konfliktu se zaleknu a snažím se s dítětem usmířit
- snažím se najít podstatu věci a problém vyřešit tak, aby se znovu neopakoval
- jiné, uveďte.....

18. Jaký je podle Vás ideální způsob řešení konfliktu?

- prosadit si svou autoritu a situaci vyřešit, tak jak já chci
- ustoupit dítěti a nechat ho se svobodně rozhodnout, tak jak chce situaci řešit on sám
- najít kompromis, ať je spokojené dítě i rodič
- jiné, uveďte.....

Děkuji za Váš čas, který jste věnoval/a vyplnění dotazníku.

Petra Zindlerová